

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 40 · 12. januar
Sesjonen 2022–2023

Fra 1. oktober 2019 har Stortinget innført ny vateringsordning med faste vateringstidspunkter. Derfor vil saksreferat og tilhørende vatering i perioder være i ulike hefter. Dette er markert i referatet.

Møte torsdag den 12. januar 2023 kl. 10.

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 40):

1. Stortingets vedtak til lov om endringer i brann- og eksplosjonsvernloven (etablering av fagskole for brann- og redningspersonell mv.) (Lovvedtak 39 (2022–2023), jf. Innst. 149 L (2022–2023) og Prop. 15 L (2022–2023))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 75 og ny § 79 a (om at folk kan fremme borgerforslag for behandling i Stortinget), Grunnlovsforslag fra Erlend Wiborg om ny § 85 a (om innbyggerinitierte folkeavstemninger) og Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Solfrid Lerbrekk og Nicholas Wilkinson om endring i § 49 og ny § 75 a (om folkeforslag og folkeavstemninger) (Innst. 114 S (2022–2023), jf. Dokument 12:1 (2018–2019), Dokument 12:17 (2019–2020) og Dokument 12:24 (2019–2020))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Nicholas Wilkinson, Solfrid Lerbrekk, Terje Breivik og Solveig Schytz om endring i § 2, § 4, § 9, § 16, § 44, § 99 og tittel på kapittel B (om å fullføre skillet mellom staten og Den norske kirke) (Innst. 142 S (2022–2023), jf. Dokument 12:5 (2019–2020))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Solveig Horne og Terje Halleland om opphevelse av § 117 (om opphevelse av odels- og åsetesretten) (Innst. 143 S (2022–2023), jf. Dokument 12:7 (2019–2020))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Audun Lysbakken og Freddy André Øvstegård om endring i § 68 (om at Stortinget trer sammen tidligere) (Innst. 144 S (2022–2023), jf. Dokument 12:14 (2019–2020))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsframlegg fra Nils T. Bjørke, Sigbjørn Gjelsvik, Per Olaf Lundteigen og Emilie Enger Mehl om endring i § 120 a (om pengeeining) (Innst. 115 S (2022–2023), jf. Dokument 12:19 (2019–2020))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Svein Harberg, Silje Hjemdal, Freddy André Øvstegård, Geir Jørgen Bekkevold, Une Bastholm og Bjørnar Moxnes om

opphevelse av § 116 første punktum (bestemmelsen om Opplysningsvesenets fond) (Innst. 116 S (2022–2023), jf. Dokument 12:29 (2019–2020))

8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsframlegg fra Trygve Slagsvold Vedum, Sigbjørn Gjelsvik og Nils T. Bjørke om endring i § 75 eller § 120 a (grunnlovsfesting av Noregs Banks representantskap) (Innst. 145 S (2022–2023), jf. Dokument 12:30 (2019–2020))
9. Referat

Presidenten [10:00:10]: Den innkalte vararepresentanten for Hordaland, Sigbjørn Framnes, tar nå sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra representanten Anja Ninadotter *Abusland* om foreldrepermisjon i tiden fra og med 13. januar til og med 9. juni
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representanten Kamzy *Gunaratnam* fra og med 12. januar og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Vest-Agder: Eivind *Drivenes*
For Oslo: Agnes Nærland *Viljugrein*

Presidenten [10:00:46]: Agnes Nærland Viljugrein er til stede og vil ta sete.

Representanten Kjell Ingolf Ropstad vil framsette et representantforslag.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:01:02]: På bakgrunn av prisvekst og utfordringer i bl.a. barne- og ungdomsidretten har jeg gleden av å sette fram et forslag på vegne av representantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og meg selv om en redningspakke til frivilligheten.

Presidenten [10:01:20]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:01:28]

Stortingets vedtak til lov om endringer i brann- og eksplosjonsvernloven (etablering av fagskole for brann- og redningspersonell mv.) (Lovvedtak 39 (2022–2023), jf. Innst. 149 L (2022–2023) og Prop. 15 L (2022–2023))

Presidenten [10:01:47]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 2 [10:01:49]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 75 og ny § 79 a (om at folk kan fremme borgerforslag for behandling i Stortinget), Grunnlovsforslag fra Erlend Wiborg om ny § 85 a (om innbyggerinitierte folkeavstemninger) og Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Solfrid Lerbrekk og Nicholas Wilkinson om endring i § 49 og ny § 75 a (om folkeforslag og folkeavstemninger) (Innst. 114 S (2022–2023), jf. Dokument 12:1 (2018–2019), Dokument 12:17 (2019–2020) og Dokument 12:24 (2019–2020))

Audun Lysbakken (SV) [10:02:54] (ordfører for saken): La meg først takke komiteen for godt arbeid med forslagene.

Innstillingen berører tre ulike grunnlovsforslag, som har det til felles at de handler om å fornye vårt representative demokrati med ulike innslag av et mer direkte eller deltakende folkestyre.

Det ene forslaget er knyttet til det som kalles borgerforslag. Tanken til forslagsstilleren er at det skal være en mulighet til å fremme forslag om at Stortinget f.eks. kan instruere regjeringen om å starte utarbeidelsen av en ny lov, lovendring eller oppheving av eksisterende lov etter et initiativ fra en viss andel av befolkningen. Det skal ikke omfatte lovforslag eller grunnlovsforslag, men være en ny mulighet for folk til å ta saker direkte opp i Stortinget.

Det andre forslaget vi behandler, berører folkeavstemninger, et forslag om innbyggerinitierte folkeavstemninger. Dette forslaget innebærer at enhver som er stemmeberettiget ved stortingsvalg, kan framsette krav om at det avholdes folkeavstemning om et forslag til stortingsvedtak, og dersom minst 300 000 stemmeberettigede slutter seg til kravet om folkeavstemning, skal en slik avstemning avholdes.

Det tredje forslaget vi har til behandling, er en kombinasjon av disse to, hvor forslagsstillerne legger opp til at prinsippet om en mer direkte deltakelse skal komme til uttrykk i den eksisterende fanebestemmelsen om demokratiet i § 49. Så skal det i tillegg komme en ny § 75 a, som inkluderer begge formene for borgerdeltakelse, både borgerforslag, eller folkeforslag, som det er kalt i dette grunnlovsforslaget, og rådgivende folkeavstemning. Forslagsstillerne har fremmet dette forslaget med fire ulike alternativer til terskler, altså til andel av de stemmeberettigede som må stille seg bak forslaget for at det skal kunne utløse en behandling i Stortinget eller en rådgivende folkeavstemning.

Det er et flertall i komiteen som avviser samtlige forslag. Siden jeg tilhører mindretallet, vil jeg argumentere

for å ikke gjøre det, men for i stedet å utvide vår grunnlov og vårt demokrati med noe mer deltakende og direkte elementer. Så er spørsmålet: Er det et fremmedelement i vårt representative demokrati? Jeg tror det er bred oppslutning om – og alle partier er enig i – at det grunnleggende i det norske folkestyret er det representative demokratiet, gjennom Stortinget og gjennom de lokale demokratiske forsamlingene. Men vi har jo ikke et system som er helt uten direkte innslag. Vi har for det første en tradisjon for folkeavstemning ved noen spesielle veivalg i vårt lands historie, og vi har etter hvert en ganske utbredt bruk av denne typen elementer og direkte demokrati i det kommunale selvstyret, f.eks. gjennom innbyggerinitiativer, som er flittig brukt i mange kommunestyre.

I SV tror vi at et mer deltakende demokrati også kan vitalisere det representative demokratiet, og at vi er i en tid hvor vi bør lete etter måter å fornye demokratiet på. Det er mange faretegn i samtiden knyttet til fallende tillit til det representative demokratiet – manglende tro på at systemet virkelig kan gjenspeile folks interesser. Det bør også utløse diskusjonen oss folkevalgte imellom om hvordan vi kan komme den uroen i møte ved å styrke demokratiet vårt. Det å spre makt er dessuten et ideal i seg selv, etter vårt syn. Derfor vil det å innføre mer direkte og deltakende elementer i demokratiet vårt både bety en fornyelse som kan gi mer tillit, og det vil kunne være en sikkerhetsventil, fordi man vil ha situasjoner hvor et flertall på Stortinget kan være fullstendig på kollisjonskurs med et flertall i folket. Det vil være ikke en erstatning for våre representative modeller, men et supplement som kan styrke dem.

Så kan en spørre seg: Hvis vi hadde innført folkeforslag eller gjort det lettere å ha folkeavstemninger, kunne det noen ganger vært irriterende for mange i denne sal? Svaret på det er helt sikkert ja. Men det er ikke gitt at alt som er irriterende, er uklokt.

Medlemmene i komiteen fra SV og Rødt tilrår at grunnlovsforslag 24, alternativ 1, bifalles. Det innebærer altså at Stortinget plikter å ta stilling til et borgerforslag, eller folkeforslag, hvis minst 1 pst. av de stemmeberettigede står bak det, og på samme vis at en rådgivende folkeavstemning skal avholdes hvis minst 2 pst. av de stemmeberettigede slutter seg til forslaget.

Det er viktig å understreke at forslaget om folkeavstemning bare kan angå beslutninger som treffes innenfor rammen av folkeretten i Grunnloven, og det vil være enkelte grunnleggende rettighetsspørsmål det ikke kan avholdes folkeavstemning om.

Så tror jeg det er på sin plass å minne om at 1 og 2 pst. av de stemmeberettigede er veldig mange mennesker. For det vil jo være innvendingen: Vil dette være mer direkte ordninger som lett kan misbrukes, som fø-

rer til at vi får en lang kø av folkeforslag å behandle i Stortinget, eller folkeavstemninger hele tiden? Det ville jo kreves en stor grasrotkampanje for å utløse disse tingene, og i de tilfellene hvor en så stor mobilisering er mulig, er det kanskje også tid for at de folkevalgte lytter.

Hvis – som det jo ser ut til – vårt primære forslag faller, vil SV subsidiært anbefale grunnlovsforslag 24, alternativ 3.

Med det tar jeg opp våre forslag.

Presidenten [10:10:08]: Dermed har representanten Audun Lysbakken tatt opp de forslagene han refererte til.

Lubna Bobby Jaffery (A) [10:10:37]: Jeg vil begynne med å takke forslagsstillerne for å ta initiativ til en viktig debatt om hvordan vi kan styrke demokratiet og gi flere mulighet til å delta i folkestyret. Det er en viktig debatt, og selv om ingen av forslagene vil få gjennomslag denne gangen, mener jeg at dette er en debatt det er bra at vi tar med jevne mellomrom. Som politikere må vi hele tiden jobbe for demokratiet og bidra til å utvikle det. For det er som vi skriver i innstillingen: Vi stiller oss bak forslagsstillerens ønske om et sterkt og levende demokrati.

Vi mener at demokratiet i Norge er godt. Vi ligger på en soleklar førsteplass på The Economists demokratiindeks, med score på 9,8 av 10. De lager sin skala basert på valgprosesser og mangfold, hvordan regjeringen fungerer, sivile rettigheter, politisk deltakelse og politisk kultur.

Vi kan være stolte av den politiske kulturen vi har i Norge. Vi kan være skarpe og direkte i debatten, og vi kan sukke på bakrommet, men vi har en grunnleggende respekt for hverandre og den rollen vi har å fylle. Denne respekten bygger på en visshet om at alle som er her, er valgt av folket gjennom et godt, sikkert og rettferdig valgssystem. Da vet vi også at regjeringen som til enhver tid sitter, har sin parlamentariske forankring i Stortinget, som da også har forankring i demokratiet.

Dette er et åpent, forutsigbart og ryddig system som hviler på det representative demokratiet. Det representative demokratiet har tjent oss vel og har bygd det norske samfunnet som finnes i dag. For flertallet er det derfor lagt stor vekt på å ikke gjøre endringer som kan svekke det representative demokratiske systemet.

Stortinget har måttet håndtere mye forskjellig. I forrige periode måtte man håndtere koronapandemien, noe som forutsatte raske og smidige prosesser i Stortinget og et tillitsfullt samarbeid både mellom partiene i Stortinget og mellom storting og regjering.

I denne perioden har vi måttet håndtere Ukraina-krigen, strømkrise og pandemien. Igjen har det vært behov for smidige og raske prosesser, der tillit mellom re-

presentantene i det representative demokratiet har vært helt avgjørende.

Flertallet mener at de forslagene som ligger på bordet, vil kunne innebære en begrensning i lovgivers rett til å vedta lover og eventuelt vedta norsk tilslutning til internasjonale traktater med endelig virkning. Forslagene griper altså inn i det representative demokratiet. Derfor ønsker vi ikke å støtte disse forslagene.

Både forslaget fra representanten Wiborg og forslaget fra SVs representanter handler om folkeavstemninger. Folkeavstemninger kan absolutt være et nyttig verktøy. Seks ganger har det blitt avholdt landsomfattende rådgivende folkeavstemninger, der Stortinget har ønsket å høre folkets vurdering før man fatter en beslutning. Denne ordningen er god og bør videreføres, og da er det ikke aktuelt for oss med en grunnlovsfesting, som her er foreslått.

Forslaget fra SVs representanter og forslaget fra representanten Moxnes handler om borgerforslag. Jeg forstår godt bakgrunnen for forslaget, og det er ikke vanskelig å forstå den gode intensjonen. Stortinget i dag består av et mangfold – 169 representanter, 9 ulike partigrupper i tillegg til Pasientfokus. Sistnevnte er også et godt eksempel på at det er mulig å kjempe for sine interesser gjennom stortingsvalget og få valgt inn en representant til å kjempe for en sak. Det er et eksempel på et velfungerende representativt demokrati.

Vi som folkevalgte må aldri glemme hvem som har valgt oss, og hvilken rolle vi skal spille. Vi skal være ombud for dem som har valgt oss, for innbyggerne og for vårt bakland, og da må vi lytte og ta med oss de gode forslagene som kommer derfra. Vi har alle mulighet til å fremme representantforslag, og det gjør vi – mange og ofte – og svært mange av forslagene ender opp med å bli vedtatt i Stortinget.

Jeg skal ærlig innrømme at jeg selv ikke har fremmet noen egne representantforslag, men jeg har jobbet for å få gjennomslag for saker som er viktige for dem jeg er ombud for. Jeg har jobbet gjennom egen gruppe, og jeg har jobbet opp mot regjeringen. Det er nok en erfaring andre representanter med erfaring fra å være i et regjeringsparti kan kjenne seg igjen i, der man jobber gjennom de kanalene man har tilgang til. Poenget er at det representative demokratiet vi har i dag, er godt egnet til å fange opp strømninger og synspunkter i folket og gir grunnlag for forslag som kommer til behandling i Stortinget.

Denne følelsen av avmakt som noen kan kjenne på, må bekjempes. Svaret fra forslagsstillerne er å gi folket mer direkte makt. Jeg synes at vi må få fram at svaret også kan være å synliggjøre den makten folk faktisk har. Dersom noen har meninger eller et forslag de mener jeg eller andre i denne salen bør vite om, kan de kontakte

oss. De finner e-posten vår på nettsiden til Stortinget, og det er også mulig å ta kontakt med oss på andre måter. Det er lett å komme i kontakt med partiene og representantene, trolig mye lettere enn mannen i gaten ofte tror. Det har vi alle et ansvar for å løfte fram.

Det er også fullt mulig å kjempe for saken sin gjennom valgsystemet. Man kan påvirke de etablerte partiene ved å melde seg inn og bli aktiv, eller gjennom å sende innspill til disse. Føler man at det ikke er et parti som snakker ens egen sak, kan man også stille til valg selv og kjempe for sin sak, slik Pasientfokus gjorde ved siste valg.

Vi har et velfungerende demokrati, og jeg håper og tror at debatten videre rundt forslaget om å utvikle demokratiet vil ta det som utgangspunkt. Vi må ikke bygge opp under et bilde av et folk i avmakt.

Peter Frølich (H) [10:16:55] (komiteens leder): Dette er tre forslag med gode intensjoner, for ikke å si de beste intensjoner. Dette er utrolig interessante debatter, som alle demokratier bør ta fra tid til annen.

Jeg skal ikke gjøre dette til en lang utredning. Jeg tror Høyres syn i disse spørsmålene er velkjent, det har eksistert over tid. Vårt grunnsyn er at det er de representative organene som utgjør fundamentet i vårt demokrati. Selv om det er forlokkende å høre på argumenter om at dette supplerer det representative demokratiet, eller at det er en sikkerhetsventil for det representative demokratiet, tror jeg at man ikke kommer unna at enhver svekkelse av denne ordningen, som vi har hatt lenge, vil gå ut over styringsevnen, men også det viktigste, nemlig ansvarliggjøringen – ansvars plasseringen for de avgjørelsene som tas i det norske demokratiet. Det må ligge i de organene som fatter dem, i Stortinget, til syvende og sist.

Det er noe veldig vakkert med den ordningen vi har, hvor det hele tiden vektlegges mulighet for samtale, kompromiss, dialog og kontinuitet i de avgjørelsene som tas. Jeg skjønner at man ser på dette som en mulighet for folk i gaten, som ellers føler at det er langt til makten, og at man gjennom dette får mulighet til å engasjere seg, men det er ikke automatisk sånn at disse forslagene vil være mer demokratiske. Det å gi et veldig lite mindretall ganske stor makt har også sine konsekvenser. Det kan også utfordre legitimiteten som de alminnelige valgene representerer.

Et annet poeng som jeg synes er litt viktig å ha med seg, er dette: Dette har jo vært utredet et par ganger, og det har hele tiden vært påpekt at i land som har hatt denne typen ordninger, skaper det gjerne begeistring én gang eller to, men etter hvert skaper det en inflasjon i avstemninger og valg og kan på sikt faktisk svekke oppslutningen om demokratiet. At det kan være fare for det, tror jeg vi skal ha i bakhodet.

Det å åpne for innbyggerinitiativ eller å åpne for folkeavstemninger har vi mulighet til, og det har vi gjort. Det er ikke en helt fremmed tradisjon i Norge. Men å gjøre det til en grunnlovsrettighet vil være et vesentlig brudd med vår nåværende konstitusjonelle ordning og tradisjon, og derfor kommer Høyre til å stemme imot alle forslagene.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:20:04]: Folkestyre og demokrati er grunnleggende i Grunnlova og i styresettet vårt. Senterpartiet er tufta på støtte til det nasjonale folkestyret. Senterpartiet er eit folkestyreparti. Vi meiner at avgjerder skal fattast av folkevalde, som kan kastast eller verta attvalde av veljarane ved val.

I dette grunnlovsframlegget vert det argumentert med at direkteframlegg frå borgarane til Stortinget er ei utviding av demokratiet av di folkestyret då vert betre, med meir deltaking frå den einskilde. Eg meiner det er feil veg å gå av di det tek merksemda bort frå representantane si rolle som tillitsvalde for folk. Oppgåva som tillitsvald er berebelken i folkestyret.

Det fyrste eksempelet i historia på eit slikt direkte demokrati var demokratiet i Aten. Då var det direkte folkestyre for nokre få rike menn. I dag har me eit demokrati for alle over 18 år.

Me må ha eit system med at nokon representerer dei mange for at folkestyret skal fungere i praksis. Difor har me eit representativt demokrati, der folket sine valde representantar styrer. Alle som ynskjer innverknad på politikken, kan ta kontakt med sin representant. Alle representantane har forslagsrett. Det må vera og er kort veg frå borgarar til representant.

Sjølve kjernen i folkestyret er dei valde representantane si oppgåve med å vera tillitsvalde for dei mange. Denne rolla må me kunna fylla på ein slik måte at det ikkje vert avstand mellom folket og dei folkevalde. Det må vera slik at dei valde representantane reelt tek dei viktige avgjerdene. Samstundes må representantane ha arbeidsvilkår som gjev god tid til å vera ute blant veljarane sine. Slik vil vegen frå folket til folkestyret verta opplevd som kort.

I ei tid der me ser angrep på nasjonalforsamlinga i fleire land, er det viktig at me er aktive i debattar om folkestyret og held rolla og oppgåvene til dei folkevalde i hevd. Me som folkevalde må ha verdiane av folkestyret i botnen av vårt daglege virke. Slik vernar me om det folkestyret me har, framfor å tru at det vert betre med andre løysingar.

Carl I. Hagen (FrP) [10:22:52]: Jeg har i omtrent hele mitt politiske virke vært tilhenger av større bruk av folkeavstemning og mer direkte avgjørelser fra folket. Det snakkes om folkestyre. Jeg vil gjerne lansere et annet uttrykk som er mer korrekt: I dag har vi et partistyre-

re. Det hevdes at alle vi som sitter her, er folkevalgte, og det er vi indirekte, men den direkte årsaken til at vi sitter her, er at vi er valgt av et nominasjonsmøte i et politisk parti.

Slik vårt nåværende demokrati er bygget opp, er vi i realiteten underlagt vedtekter for de enkelte stortingsgrupper og et partiprogram. Dette er selvsagt ofte utarbeidet gjennom mange debatter rundt omkring i partiorganisasjoner, og det er mange aktører som er med. Men når partiprogrammet er vedtatt av våre landsmøter, er det stort sett bindende for det arbeidet som gjøres i Stortinget, selv om det er mange saker som Stortinget behandler hvor man ikke kan lese direkte ut av partiprogrammet hva man skal mene. Da er det partigruppene som er det avgjørende.

Det som skjer i denne sal, er at vi presenterer – for publikum og andre – grunnene til at vår partigruppe har valgt det og det standpunkt, men det kan være knepne flertall i flere partigrupper. Ja, det kan i realiteten være slik at kanskje et flertall av medlemmene i Stortinget egentlig er imot noen av de vedtakene som fattes. For hvis mange opposisjonspartier er imot, mens et knepent flertall i partigruppene til det som er majoriteten, er for, blir resultatet at Stortingets flertall mener noe annet enn det som ble vedtatt. Så jeg vil sette et spørsmålstegn ved ordet «folkevalgte».

Vi må ikke glemme de politiske partiene, som i realiteten er av en helt avgjørende betydning i vårt land, og det vi snakker om som vårt folkestyre og vårt demokrati. Det betyr ikke at dette ikke er et greit og et godt demokratisk system, men jeg synes vi av og til overdriver. Vi vet også at når det gjelder våre partiprogrammer, er det av og til også der kanskje kun et knepent flertall som har fastsatt hva som skal stå der.

Når vi voterer og behandler saker i Stortinget, kan det være representanter som tilhørte mindretallet i partiet, som likevel stemmer slik flertallet bestemte. Da er vi mer partirepresentanter enn direkte folkevalgte, slik jeg ser det. Det er jo slik at de aller fleste av oss som støtter og voterer i samsvar med partiprogrammer, kan være uenig i en del saker, men vi respekterer vårt partisystem. Det er vel nesten ingen som er enig i alt som står i et partiprogram. Jeg har holdt på en del år nå, og jeg må innrømme at det har stått standpunkter i Fremskrittspartiets partiprogram som jeg har vært uenig i, og jeg har hatt en viss innflytelse over hva som står i partiprogrammet – litt varierende etter hvilke posisjoner jeg har hatt.

Men jeg synes vi må ta inn over oss dette systemet vi har, og hvor vi ofte i fine, flotte taler, som vi allerede har hørt, og som vi kommer til å høre flere av i dag, tilbyr vårt og later som at det er folket som bestemmer. Derfor vil jeg ha flere folkeavstemninger. Vi har hatt to folkeavstemninger, hvor – la oss si – majoriteten i denne sal har

et standpunkt og folket har et annet, bl.a. først i spørsmålet om EF-medlemskap, og så om EU-medlemskap.

Hvis vi skal ha at folket skal styre, må folket få mer makt. Det kan de kun få gjennom hyppigere bruk av folkeavstemning, som jeg første gang fremmet forslag om i 1979–1980. Da var ikke vi i Stortinget, så da fikk jeg en veldig vennligsinnet mann, Hans Hammond Rossbach i Venstre, til å fremme folkeavstemningsforslaget mitt, som jeg kunne delta i debatten om etter 1981, da jeg kom inn. Det har vært jevnlig fremsatt i mange, mange år uten å få det nødvendige flertallet.

Det opprinnelige forslaget jeg fremmet der, var identisk med grunnlovsbestemmelsen til Danmark, for Danmark har veldig lenge hatt grunnlovfestet rett til folkeavstemning. Blant annet kan en tredjedel av medlemmene i nasjonalforsamlingen anke et vedtak i forsamlingen inn for folket til folkeavstemning, og det har vært brukt noen få ganger. Hvis vi ser til Danmark og andre land som har bestemmelser om folkeavstemning, er det ikke slik, som mange nå advarer mot, at de blir veldig hyppige og veldig mange – også etter innbyggerinitiativ. Erfaringen er at det ikke blir det. Vi har det når det gjelder innbyggerinitiativ i kommunene, og det er ikke så veldig mange av dem. Det går derfor helt utmerket an også å ha innbyggerinitiativ. Her vet jeg de fleste i denne sal sikkert er uenige med meg, men det tar jeg med ro, det er jeg vant til.

Når vi ser på det landet som har hyppig bruk av folkeavstemning, nemlig Sveits, så kan man spørre om det har vært en katastrofe. Noen mener det. Jeg mener det motsatte. Sveits er vel et av de landene som har vært styrt på en god måte for innbyggerne i Sveits. Det er jo innbyggerne vi styrer for, det er ikke for vår egen del. Jeg synes av og til vi glemmer at vi skal representere folket, menneskene i Norge, og når de klart mener noe helt annet enn flertallet her, kan det hende at det er folket som er fornuftig, og ikke flertallet i denne forsamlingen. Derfor: mer bruk av folkeavstemning.

La meg også nevne en annen ting. Vi har, i hvert fall i tidligere tider, fremholdt maktfordelingssystemet som veldig viktig i vårt demokrati. Grunnloven, som vi fikk i 1814, bygget på maktfordelingsprinsippet: grunnleggende forskjeller mellom den lovgivende, kontrollerende og bevilgende makt i nasjonalforsamlingen, den utøvende makt ved regjeringen og den dømmende makt ved domstolene, med Høyesterett på toppen. Disse tre skulle holde hverandre i sjakk. Her har det også skjedd en gradvis utvikling og en gradvis endring etter at vi fikk innføringen av det parlamentariske systemet, i tillegg til det konstitusjonelle, rettslige systemet.

Det parlamentariske systemet har etter hvert medført at ganske mange representanter i denne sal, inkludert meg selv – og jeg har møtt som vararepresentant i

foregående perioder – oppfører seg mer som utsendinger fra den utøvende makt enn som selvstendige representanter for befolkningen. Dette har vokst og utvidet seg bare i den tiden som jeg har holdt på. Opprinnelig var det veldig liten kontakt mellom stortingsgrupper og eventuelt statsråder, også i regjeringspartier. Det ble litt oppstandelse hvis utkast til merknader fra medlemmer i komiteen fra regjeringspartiene ble forelagt f.eks. statsrådene. Nå er ikke det uvanlig, så vidt jeg selv har oppfattet, uten å vise til andre partier.

Jeg må innrømme at det var en selsom opplevelse jeg hadde da jeg møtte som vararepresentant og kom i en kraftig meningsutveksling med en statssekretær i et departement om jeg skulle få lov til å skrive tre setninger i en merknad i en innstilling. Jeg må vel legge til at det var en tidligere rådgiver i stortingsgruppen som jeg selv hadde ansatt for mange, mange år siden.

Det var en artig opplevelse, men det jeg ønsker å sette søkelyset på, er maktfordelingen nå: Hvis det skal være slik at den reelle avgjørelsesmyndighet er lagt til den utøvende makt, og at kontrollørene her i huset, som kommer fra regjeringspartier, egentlig er mer utsendinger enn kontrollerende, da setter vi et viktig prinsipp til side, i den sammensmeltingen som jeg mener det har vært med den utøvende makt, særlig hvis den er utgått fra et flertall i Stortinget. Det synes jeg er meget, meget betenkelig.

Når vi ser på erfaringene fra folkeavstemninger, synes jeg de er nesten bare gode. På mitt initiativ fikk vi en folkeavstemning i Oslo for en del år siden om vi skulle søke olympiske vinterleker, og det ble en heftig debatt. Det gikk utmerket å arrangere det i praksis samtidig som vi hadde et ordinært valg. Det er også slik at i alle kommuner er det fullt mulig for et flertall å bestemme at et spørsmål – for mange kanskje et mindre spørsmål, men for befolkningen i en kommune kan det være veldig stor debatt om lokalisering av et eller annet skal legges til den byen eller den byen – avgjøres av folket ved folkeavstemning. Det er ikke noe problem nå til høsten å arrangere folkeavstemning, også på landsbasis, i og med at vi har kommunevalg, og da har vi hele systemet på plass.

Jeg synes det kunne vært artig om vi hadde hatt en folkeavstemning om strømstøtten vi nå har for husholdningene, også burde utvides til næringslivet. Det er en heftig, svær, diger debatt. Skal det være noen få i regjeringsapparatet og noen få i enkelte opposisjonspartigrupper her i huset som egentlig skal avgjøre dette, eller kunne det vært overlatt til folket i en folkeavstemning? Det er kanskje også flere andre spørsmål hvor vi vet at det er et stort engasjement hos mange, som kunne ha vært avgjort gjennom en folkeavstemning. Det er i hvert fall jeg tilhenger av.

Til slutt vil jeg få lov til å ta opp forslagene nr. 3 og 4 i innstillingen.

Presidenten [10:35:57]: Representanten Carl I. Hagen har tatt opp forslagene han refererte til.

Seher Aydar (R) [10:36:10]: Demokratiet er ikke en ting vi kan putte i boden og vite at vi har den for alltid. Demokratiet blir skapt på nytt hver eneste dag av oss som lever i det. Med andre ord: Demokratiet vårt er vårt i fellesskap, og det er levende. Som alt annet levende blir det aldri ferdig, men vokser eller visner alt etter spillerommet vi gir det. Var folkestyret ferdig i 1814, da bare menn med eiendom hadde stemmerett, og kongen valgte regjeringen? Selvfølgelig ikke. Demokratiet har blitt utvidet en rekke ganger siden da, og alle utvidelsene var veldig kloke. Det var ikke sånn at alle utvidelsene av demokratiet vårt ikke møtte motstand – det gjorde de. Men etter hvert ble de akseptert, og nå synes vi at det var en styrke for fellesskapet.

Et demokrati vi hadde sagt oss fornøyde med for 200 år siden, ville vært utdødd for lenge siden. Valget vi politikere må ta i dag, er derfor ikke om, men hvordan vi skal utvide folkestyret. Det første grunnlovsforslaget Rødt fremmet da vi kom inn på Stortinget, var det vi behandler i dag, nemlig å utvide demokratiet ved å la innbyggerne fremme forslag til Stortinget. Det blir en direktekanal mellom styrende og styrte. Du kan kalle det en nødlinje, en beskjed som går direkte inn til landets øverste organ, rett forbi alle telefonsvarere og alle andre byråkratiske hindre, rett fra folk til folkevalgte.

For hva er alternativet? La oss si at du ikke er politiker. La oss si at du jobber deltid på et kjølelager og har et godt forslag som mange der ute vil støtte fordi kanskje også de kjenner de samme problemstillingene på kroppen. Hvordan kan du få det til Stortinget? Er du samfunnskontakt i en bedrift eller næringslivsorganisasjon, finnes det flere muligheter. Du kan kalle inn til en konferanse og regne med at noen med politisk makt vil dukke opp. Når dere har spist god mat og hatt en hyggelig samtale, kan du skli forslaget ditt over bordet. Du kan stille opp med eksperter, komme på debattprogrammer og legge press på saken. Eventuelt kan du kanskje gjøre som oss som sitter her. Vi meldte oss inn i et parti, vi ble nominert, vi ble valgt inn, og vi har fått muligheten til å levere et forslag direkte her på talerstolen.

Jeg har gjort det, og jeg gjør alt jeg kan for å reise rundt og få innspill fra sykepleiere, fagforbund, folk som kvier seg for tannlegeregninga, grasrota i eget parti og – tro det eller ei – bedrifter som permitterer folk, etter først korona og deretter løpske strømpriser. Vi er flere som gjør det, men alle rundt om i Norge skal ikke eller kan ikke bli politikere. Selv om vi jobber så hardt vi kan,

er det ikke sikkert at vi får fanget opp alle de gode ideene folk har.

Det jeg hører når jeg snakker med folk, er tvert imot at det er en voksende kløft mellom politikere og innbyggere. I landet rundt oss har vi sett at det har dannet seg en politikerklasse med egen utdanning, egen parkeringsplass, egne skatteregler og sin helt egen virkelighetsoppfatning. Vi har et felles ansvar for å kjempe mot denne utviklingen i Norge. Jeg vil ikke våkne opp i en italiensk virkelighet hvor parlamentsmedlemmer tjener fem ganger mer enn velgerne sine og velgerne har null tillit til at representantene vil ta tak i problemene deres.

Forslaget vårt skal ikke erstatte det representative demokratiet vi har i dag. Tvert imot skal det spille på lag med, og videreutvikle, det demokratiet vi har i dag. Forslaget går ut på å utvide det. I stedet for at Stortinget bare har plikt til å behandle forslag fra regjeringen og fra oss stortingsrepresentanter, skal Stortinget få en plikt til også å behandle forslag fra vanlige folk. På samme måte skal alle med stemmerett få rett til å sette fram slike borgerforslag. Dette er det prinsipielle, og det hører hjemme i Grunnloven. Detaljene, f. eks. hvor mange underskrifter man må ha i ryggen for at Stortinget må behandle forslaget, må Stortinget behandle og vedta på vanlig måte som lov.

Borgerforslag er heller ikke en idé som har kommet til oss fra en helt annen planet. Kommunene har allerede en slik ordning, og evalueringene som er gjort, tyder på at den ikke fikk kommunestyrene til å bli mindre viktige – tvert imot. Vårt naboland, Danmark, har hatt en prøveordning med borgerforslag i sitt parlament, som de vedtok å gjøre permanent. Dette er med andre ord en godt utprøvd løsning, hvor erfaringene er gode.

Det er godt å se at flere enn Rødt, som jeg representerer, ser behovet for å utvide folkestyret. Jeg har lyst til å utfordre både Høyre, Senterpartiet og Arbeiderpartiet, og jeg håper de har lyst til å svare på følgende spørsmål: Tror de at demokratiet vårt er ferdig utviklet, en gang for alle? Hvis ikke, hvordan vil de utvikle det? Hvorfor tør de ikke å gi folk som allerede kan fremme forslag til kommunestyret sitt, den samme retten til å fremme dem til Stortinget? Jeg vil igjen understreke at med forslaget Rødt har fremmet, er det fortsatt Stortinget som fatter vedtakene, men folk får muligheten til å fremme forslagene.

Rødt mener at mer demokrati gir bedre politikk. Jeg og Rødt mener at å gi dem som berøres av dagens kriser, en ny demokratisk kanal på Stortinget, også kan presse fram bedre løsninger på de problemene folk kjenner på i hverdagen. Veldig mange i samfunnet vårt føler seg maktesløse. De føler seg maktesløse på grunn av regningene de kanskje ikke klarer å betale. De føler seg maktes-

løse på grunn av problemene som bare blir større og større, som de faktisk opplever at vi på Stortinget, og spesielt regjeringen, ikke løser. Det er realiteten folk befinner seg i. Da er det faktisk en god løsning å gi folk muligheten til å fremme forslagene, så kan vi, som representerer bredden av folk som har stemt i Norge, ta stilling til dem. Det mener jeg vil tvinge både oss og befolkningen til i fellesskap å finne de gode løsningene som folk i dag trenger.

Mer demokrati er veien å gå, og jeg håper at dette etter hvert, om ikke i dag, kommer til å få flertall også i denne sal.

Grunde Almeland (V) [10:42:55]: En liberal stat skal være sterk, men samtidig begrenset. Makt skal deles mellom institusjoner, som må kunne kontrollere og balansere hverandre. All maktutøvelse skal hvile på demokratisk legitimitet, beslutninger skal fattes nærmest mulig dem det gjelder, og åpenhet i forvaltningen skal praktiseres på alle nivåer. Dette er grunnleggende.

Stortingets ansvar er – og skal være – å vedta lover og budsjett samt kontrollere den utøvende makt. Det er her, i denne salen, at denne makten skal ligge, nettopp fordi vi har valgt en ordning med et representativt demokrati. Det er også bakgrunnen for at Venstre ikke stemmer for noen forslag om å gi folkeavstemninger en mer formalisert rolle i det norske demokratiske systemet.

Så vil jeg si at folkeavstemninger kan være hensiktsmessige i særlig viktige spørsmål. Vi har sett flere eksempler på at vi har brukt folkeavstemninger som nettopp rådgivende folkeavstemninger i en rekke viktige spørsmål rundt omkring, og det stiller Venstre seg bak at vi fortsatt gjør, men da som nettopp rådgivende folkeavstemninger.

Så mener jeg at vi skal ta på alvor det som flere representanter fra denne talerstolen har snakket om, nemlig de strømningene som eksisterer, og de ganske alvorlige bekymringene, som vi bør ta på alvor, om at ganske mange opplever at politikere og demokratiet kanskje har for stor avstand til den enkelte innbygger. Det er en rekke ting vi kan og bør gjøre for å sikre mer gjennomsiktighet, mer åpenhet om Stortingets arbeid. Det er det vi trenger for å bygge tillit og legitimitet i befolkningen, og dette er et arbeid som aldri blir ferdig, som flere har påpekt.

Det er også grunnen til at Venstre flere ganger har foreslått en rekke ulike tiltak for nettopp å sikre mer åpenhet og gjennomsiktighet. Blant annet har vi foreslått innføring av lobbyregister, slik at folk kan se hvem vi snakker med, hvem det er som påvirker, og som ønsker å snakke om våre beslutninger. Det er etter min mening en lavthengende frukt. Jeg tror ingen i denne salen

egentlig har noe å skjule, men det hadde vært med på å gi folk innsikt og tillit. Venstre har også vært for at man i større grad skal ha åpne komitémøter, slik at folk også ser hvordan arbeidet på Stortinget gjøres, og hvilken diskusjon man har også når vi forbereder sakene. Det er det heller ikke flertall for. Det er en rekke flere ting vi gjerne kan diskutere når det gjelder hvordan vi tilgjengeliggjør Stortingets arbeid på en bedre måte.

Så er det et forslag som vi diskuterer i dag, som Venstre kommer til å stemme for, og det er forslaget om å fremme borgerforslag for behandling i Stortinget. Vi er enig i at det bør åpnes for denne type borgerinitiativ, der forslag som oppnår et visst antall underskrifter, løftes direkte inn til behandling i Stortinget. Jeg er ikke bekymret for at en sann ordning vil ta bort oppmerksomhet fra stortingsrepresentantene, slik det ble ytret bekymring om fra denne talerstol tidligere. Jeg tror at vi fullt ut har mer enn nok oppmerksomhet om det arbeidet vi gjør, som tross alt er det viktige – ikke representantene, men arbeidet vi gjør. Dette er en ordning der folk kan løfte viktige spørsmål i fellesskap som vi ikke har evnet å fange opp. For det er jo nettopp i de tilfellene, der vi ikke har evnet å fange opp disse strømningene, ikke evnet å fremme disse forslagene selv i stortingssalen, at borgerinitiativ vil være særlig viktig. Da kan folket si klart og tydelig fra at her er det en sak som er såpass viktig at Stortinget faktisk må ta stilling til den, og man vil få en full behandling, som man er godt kjent med i Stortinget allerede.

Igen: Dette er et uproblematisk forslag, som mange har hatt god erfaring med i både kommuner og andre land, og som Venstre støtter helhjertet i dag og mener er et riktig steg for utvidelse av demokratiet.

Erlend Wiborg (FrP) [10:47:57]: Da jeg hørte komitéleder Frølich og representanten Bjørke argumentere i disse sakene ut fra en politikers perspektiv, er det verdt å minne om noe. Grunnloven er ikke Stortingets lov. Grunnloven er ikke Kongens/regjeringens lov. Grunnloven er ikke den dømmende makts lov. Grunnloven er folkets lov.

Det er loven der folket gir rammene for hvilke myndigheter Stortinget, Kongen/regjeringen og den dømmende makt skal ha. Grunnloven er klar på at makten skal ligge hos folket, og at staten er til for folket, ikke omvendt. Vi som politikere er ikke folkets herskere, men folkets tjenere. Det er innbyggerne i Norge som er våre sjef.

Vi lever i et trygt og godt demokrati i Norge. Vi har faktisk et av verdens beste demokratier. Gjennom årene er det allikevel krefter som har ønsket å bryte ned vårt demokrati, også her i Norge. Autoritære og barbariske ideologier som nazismen, kommunismen og islamis-

men har prøvd å rive ned vårt demokrati, men uten å lykkes.

Til tross for at vårt demokrati er godt, må vi alltid søke å utvide det og forbedre det. Vi ser tendenser i samfunnet der stadig flere føler seg på utsiden av demokratiet og samfunnet. Det er en farlig utvikling som vi alle har et ansvar for å gjøre noe med.

Fremskrittspartiet har alltid jobbet for å utvide og styrke demokratiet, og mitt grunnlovsforslag i dag vil legge til rette for at flere folkeavstemninger vil bidra til dette. Spesielt større og mer prinsipielle saker som ikke var kjent før forrige valg, da velgerne foretok sitt valg av partier og politikere, kan egne seg godt for folkeavstemninger.

Dessverre ser det ut til at mitt forslag i dag blir stemt ned av stortingsrepresentanter fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Disse stortingsrepresentantene mener åpenbart at de selv er mer rasjonelle og begavede enn sine velgere, noe som åpenbart er feil. Disse stortingsrepresentantene har misforstått sin rolle i et demokrati, for vi må aldri frykte folkets dom.

Freddy André Øvstegård (SV) [10:51:06]: Det er en setning som har fulgt meg fra jeg var ungdomsaktivist som sloss for bedre busstilbud i Sarpsborg, og helt fram til nå, og det er setningen «Det nytter ikke.». Mange som driver med politikk og samfunnsengasjement, har nok hørt det før når de har prøvd å få med seg folk på å forandre noe, og mange som har opplevd skuffelse over politikken som vanlige innbyggere, vil sikkert kunne skrive under på det også.

Det representative demokratiet står forholdsvis sterkt i Norge i dag, heldigvis, men likevel har valgdeltakelsen i stortingsvalg gått noenlunde jevnt ned i mange tiår nå. Samtidig har andelen av befolkningen som er medlemmer eller aktive medlemmer i politiske partier, gått ned de siste 20 årene. Tilsvarende trender finnes også i en rekke andre vestlige demokratier. Den tradisjonelle deltakelsen i demokratiet går ned både her og i land vi kan sammenligne oss med.

Samtidig er likevel trenden motsatt når det gjelder oppslutningen om demokratiske idealer. Oppslutningen styrkes. I de store globale holdningsundersøkelsene som gjennomføres fast, svarer også flere og flere at de støtter demokratiske verdier som f.eks. frie og hemmelige valg. Selv om den tradisjonelle deltakelsen i valg, partier og de store interesseorganisasjonene har gått ned, har deltakelsen i nye, mer adhocformer for påvirkning økt.

Det tyder på at det ikke er folks engasjement eller interesse som er problemet, slik noen ofte hevder. Nei, det viser at det finnes et demokratisk underskudd, mellom folks stadig økende forventning på den ene siden og sys-

temets evne til å levere innflytelse til vanlige mennesker på den andre. Det er ikke det at folk må bli bedre demokratiske borgere, det er det at systemet må bli mer demokratisk. Det er akkurat det jeg tror ligger i setningen «Det nytter ikke.».

Når man opplever ikke å bli lyttet til, når lokaldemokratiet blir overkjørt, når veien til å ta opp en sak i politikken virker lengre og lengre, når sjansene for å bli hørt og for å påvirke blir borte, faller folk fra. Det skaper avmakt. Da holder det ikke å si, som representanten Jaffery sa, at det er lett å finne e-posten vår på nettsidene.

Det er all grunn til å ta det på alvor, for det er en rekke utfordringer i folkestyret vårt som kanskje ulike partier er opptatt av i ulik grad, men jeg tror noen vil kunne skrive under på de fleste av dem, som gjør at den demokratiske innflytelsen over samfunnsutviklingen blir vanskeligere – enten det er sentralisering av beslutninger stadig lenger vekk fra dem beslutningene gjelder, at makt i denne sal flyttes til direktorat, til helseforetak eller til Brussel, eller at mer og mer rikdom blir samlet på færre hender, som også gir makt til noen få. Det gir avmakt til de mange. Da må det viktigste svaret være å gi folk mer makt og innflytelse over politikken, at avstanden til beslutningene må kortes ned ved å lage flere direkte veier til innflytelse for alle, et demokrati som flere kan delta i selv.

Da jeg som aktivist for bedre busstilbud i Sarpsborg prøvde å få med meg folk på den saken, og de sa «det nytter ikke, politikerne kommer ikke til å høre på oss uansett», kunne jeg si at jo, skriv under her, så får vi opp et innbyggerinitiativ til kommunestyret, da må de lytte til oss. Da fikk vi en annen tone, da skjønte de at her var det en mulighet til faktisk å sette dagsordenen.

Det er målet med SVs grunnlovsforslag: å bidra til tenkingen rundt dette og vise noen konkrete, helt praktisk gjennomførbare måter vi kan gjøre demokratiet vårt sterkere og mer deltakende på. Vi foreslår å utvide den såkalte demokratiparagrafen, Grunnloven § 49. Den slår allerede fast det representative demokratiet og det kommunale selvstyret. I tillegg bør den slå fast den folkelige deltakelsen i offentlige saker.

Vi foreslår to helt konkrete veier for en sånn deltakelse. Den første er folkeforslag til Stortinget, velkjent i kommuner og fylker som innbyggerinitiativ, og vanlig i veldig mange andre land, også på nasjonalt nivå – muligheten til å samle støtte til en sak og reise det som forslag til behandling på Stortinget. Den andre er rådgivende folkeavstemninger utløst av folk selv, eller direkte initiativrett til folkeavstemninger, altså muligheten til å samle støtte til en sak som så vil gå til folkeavstemning, hvor Stortinget må behandle resultatet. En sånn ordning finnes f.eks. i New Zealand og har blitt prøvd ut en rekke ganger der, med gode resultater.

Kort fortalt handler det om at vi i dag kan spørre folk til råds hvis vi bestemmer det her på Stortinget, mens med dette forslaget vil folket få muligheten til å gi sitt råd også når det ikke er ønske herfra om å spørre om det, når det er en bevegelse på grasrotnivå som vi bør lytte til.

Det som er til felles for forslagene, er at alle får en rett gjennom nok folkelig støtte til å sette saker på dagsordenen i det politiske systemet, en vei for å uttrykke flertallets syn som kan være nyttig, f.eks. når det dukker opp store saker underveis i en stortingsperiode som ikke var oppe i valgkampen, en ny vei for folkelig deltakelse, og en måte å utjevne makt på også til dem som ikke frekventerer disse gangene.

Det er åpenbart at det er en rekke prinsipielle og praktiske spørsmål som melder seg når vi skal utvide folkestyret og supplere det representative demokratiet på denne måten. Vi har gått grundig og detaljert til verks på mange av de spørsmålene i selve forslaget vårt, men det er et spørsmål jeg vil nevne også nå, og det gjelder mindretallsvern og avgrensninger for et mer deltakende demokrati. Det er viktig å ta vare på mindretallets grunnleggende rettigheter når demokratiet utvides, og det er fullt mulig.

I vårt forslag legger vi opp til et en-til-en-forhold mellom hva Stortinget kan ta av beslutninger, og hva det kan reises folkeforslag og folkeavstemninger om. Det kan altså ikke reises folkeavstemninger som skulle være i strid med Grunnloven eller våre internasjonale forpliktelser, som Den europeiske menneskerettskonvensjon, fordi heller ikke Stortinget kan gå på akkord med de grunnleggende reglene. Det innebærer et like sterkt mindretallsvern ved et deltakerdemokrati som det vi har i dag.

Med andre ord: Det er fullt mulig å utvide folkestyret vårt og gjøre det mer deltakende, gi innbyggerne mer innflytelse over politikk og samfunn i tillegg til det representative systemet. Det mener jeg grunnleggende sett handler om at folkestyret er mye mer enn det å gå til valgurnene annethvert år, og det bør vi alltid søke etter og slåss for.

Tobias Drevland Lund (R) [10:59:25]: Rødt har, som nevnt her tidligere, fremmet forslag om å grunnlovfeste at landets innbyggere kan fremme forslag for behandling i Stortinget. Dette er en utvidelse av det norske demokratiet etter modell fra lignende ordninger i land som Danmark og Storbritannia. Vi mener dette kan bidra til økt folkelig deltakelse i demokratiet, minke avstanden mellom folk og folkevalgte og sikre at saker som er viktig for befolkningen der ute, ikke forbigås av politikerne. Siden Rødt fremmet forslaget i 2019 har SV, Venstre og Fremskrittspartiet sluttet seg til, og det er

mange grunner til å håpe at denne voksende og kanskje litt utradisjonelle tverrpolitiske alliansen får støtte fra et tilstrekkelig flertall i denne salen etter hvert, selv om det ikke ser sånn ut i dag.

Norge står i dag overfor en rekke kriser. Høye strømsregninger og priser som løper løpsk mens lønninger og trygdeytelser står på stedet hvil, har allerede kastet mange ut i regelrett fattigdom og truer med å ødelegge framtiden for mange flere. Begrepet «matfattigdom», et begrep man skulle tro hørte til 1800-tallet, har gjort comeback i norsk samfunnsdebatt. Det er skammelig.

Når Stortinget i dag diskuterer og stemmer over Rødts første grunnlovsforslag, diskuterer vi i bunn og grunn om vi tror de på toppen ene og alene klarer å løse dagens kriser med de demokratiske mekanismene som finnes i dag, eller om det er på tide å utvide demokratiet for mer folkelig deltakelse. Rødts svar er mer demokrati, at det gir bedre politikk, at det også kan åpne en ny og demokratisk kanal inn på Stortinget, og at det kan bidra til å presse fram bedre løsninger på problemene enn det vi har i dag.

Vårt grunnlovsforslag er basert på Danmarks ordning om borgerforslag. For at innbyggerne skal få forslag inn på Stortinget, må en viss prosentandel av de stemmeberettigede gi sin støtte, og forslaget må oppfylle de samme kravene som gjelder for øvrige representantforslag fra stortingsrepresentantene. Men like viktig som den nøyaktige utformingen er det overordnede spørsmålet Stortinget nå må ta stilling til: Skal vanlige folk, helt vanlige folk, de som kjenner krisene på kroppen, få muligheten til å fremme forslag for Stortinget, eller skal dette fortsatt forbeholdes høytlønte heltidspolitikere i denne salen?

Problemstillingen er ikke helt ny. Selv om det er lett å tenke at det norske demokratiet er noe som alltid har vært der, er det ingenting som har kommet av seg selv. Det er jo ikke sånn at embetsmannsstaten plutselig forsvant og det liberale demokratiet trådte fram uten motstand, eller at de rike og privilegerte, overklassen i Norge, skjenket oss stemmerett og en velferdsstat eller ga oss en arbeidsmiljølov som ga arbeiderne rettigheter. Det var ikke sånn at dette kom som en gave. Alle våre demokratiske rettigheter og hele vårt samfunn har kommet fordi vanlige folk har stått opp, stått sammen, krevd sin rett og kjempet for et bedre, mer demokratisk, mer rettferdig samfunn. Før 1919 var det f.eks. bare nordmenn med en viss inntekt og eiendom som fikk delta i valg. Det høres helt vanvittig ut i dag. Det er aldeles uhørt at vi skulle hatt noe slikt i dag, men det var sånn den gangen at fattige folk som gikk på fattigkassa, ikke skulle bli hørt, ikke skulle få bruke stemmen sin. De skulle ikke få muligheten til å delta i demokratiet. Helt fram til 1919 var altså fattige innbyggere i Norge uten stemmerett, men de fikk det etter en hard og lang kamp.

Noen mener i dag at det fortsatt er bare høytlønte heltidspolitikere som har kompetansen til å foreslå gode løsninger, og at folk flest mangler denne kompetansen. Det er en utrolig arrogant holdning, og dette er Rødt helt uenig i. Tvert imot tyder det på at politikere har sovet i timen de siste årene og bidratt til at krisene vi i dag ser, rammer så hardt og urettferdig. De kunne nok vært løst annerledes hvis vanlige folk hadde hatt mer innflytelse på det som skjedde her inne i denne salen.

Forskjellene har beviselig økt og økt under skiftende regjeringer. Politikerne har ignorert advarslene mot å la trygdeytelsene stå stille mens prisene økte og nå løper løpsk. De har ignorert advarslene mot å knytte norsk strømforsyning til høyprisområdet i EU og la strømpriser i Norge fastsettes på en strømbørs. Resultatet er at stadig flere tvinges til å velge mellom varme i husene sine og å skaffe mat på bordet. Politikerne har rett og slett ikke sørget for den økonomiske tryggheten man må kunne forvente i en – unnskyld begrepet – søkkrik stat som Norge. Når politikere feiler, er det på tide å slippe til vanlige folk, som faktisk vet hva det betyr å ikke få endene til møtes, som vet hva det betyr å grue seg til strømsregningen som dumper ned i postkassen, og som vet hva det betyr å måtte legge seg sulten eller ikke kunne gi en vinterjakke til barna når vinteren kommer.

Rødt mener at både forskjellskrise, priskrise, strømpriskrise og fattigdomskrise må løses med mer demokrati og mer folkelig deltakelse. Det kan gi bedre politikk, og det kan gi bedre løsninger på krisene. I tillegg er det verdt å legge til at det er viktig for å hindre at demokratiet vårt forvitrer.

I USA og flere europeiske land ser vi at avstanden mellom elitene på toppen og folk flest har blitt større enn i Norge. Der den har blitt større enn i Norge, slutter store deler av befolkningen opp om autoritære bevegelser, og demokratiet svekkes. Mye tyder på at oppfatningen om at politikere ikke forstår eller bryr seg om vanlige folks problemer, også vokser her hjemme. Historien har vist oss at når det politiske systemet ikke klarer å fange opp kriser som rammer folk flest, og demme opp med løsninger på dem, kan også demokratiet gå med i drag-suget. Det må vi gjøre alt vi kan for å unngå. Å grunnlovsfeste Stortingets plikt til å behandle forslag fra befolkningen betyr ikke å svekke det eksisterende, representative demokratiet, men å gjøre det bedre, videreutvikle det og gjøre det mer relevant for befolkningen og mer robust i møte med alle de krisene vi står oppe i.

Derfor vil Rødt gi mer makt til dem som nå kjenner disse krisene på kroppen, og utvide demokratiet ved å åpne Stortinget for befolkningens forslag. Det er mye klokskap i denne salen, mange kloke hoder, men jeg vil tørre å påstå at det også er veldig mye kunnskap, livser-

faring og klokskap der ute, blant de over fem millioner innbyggerne i Norge. Vi er tross alt kun 169.

For å gå inn for landing: Johan Sverdrup, parlamentarismens far i Norge, sa en gang at all makt skal ligge i denne sal. Nå er det på tide å gi mer makt til folket utenfor denne salen, som vi som sitter her, tross alt er valgt av.

Jeg vil også si at Rødt subsidiært kommer til å støtte forslag nr. 4.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [11:07:27]: De forslagene vi diskuterer nå, deriblant SVs forslag om folkeforslag, handler om å utvide demokratiet. Jeg er glad for at alle partiene i denne salen deler den intensjonen, men realiteten er at forskjellene i makt og rikdom øker i Norge. Det betyr at de på toppen får stadig mer makt på bekostning av vanlige folk. Valgdeltakelsen og partideltakelsen synker, og følelsen av avmakt og avstand til politikerne øker. Selv om demokratiet står sterkt i Norge, er det en utvikling som burde bekymre alle oss som sitter her. For å gi folk tro på demokratiet må vi gi folk makt til å påvirke.

I dag er det kun 169 folkevalgte som kan sørge for at en sak blir behandlet i Stortinget. Det er en eksklusiv klubb. Demokratiet bør ikke bare være å legge en stemmeseddel i en boks hvert fjerde år, og selv om det norske demokratiet som sagt står sterkt, har valgdeltakelsen ved stortingsvalg sunket fra 85,4 pst. i toppåret 1965 til 77,2 pst. i 2021. Det betyr at mer enn hver femte person blir hjemme i stedet for å delta i demokratiet når det er valg i Norge. I tillegg har andelen medlemmer i partier gått ned de siste 20 årene. Vi ser den samme trenden i veldig mange vestlige land, hvor også den målte tilliten til politiske institusjoner går ned over tid.

Svaret må være å gi folk mer direkte innflytelse. Avmakt må møtes med at folk får mer makt. Avstanden til politikken må kortes ned ved å finne nye veier til innflytelse for alle – rett og slett et mer deltakende demokrati. En av de tingene vi kan starte med, er å gi folk muligheten til å løfte saker til politisk behandling. Alle med stemmerett bør kunne foreslå saker til Stortinget, akkurat som ved innbyggerforslag til kommunestyre og fylkesting, hvis en kvalifisert mengde av befolkningen støtter at forslaget skal behandles. Det ville gi folk et verktøy, et nytt politisk verktøy til å løfte saker. I tillegg tror jeg det ville skape en annen dynamikk med tanke på hvordan vi som storting forholder oss til den saken som løftes – i motsetning til hvis det kommer fra et parti.

Et eksempel på dette er fra Danmark, der man for få år siden vedtok en ny lov som sikrer tid til foreldre som mister et barn. I vårt naboland har Folketinget en ordning med borgerforslag. Det er en ordning der alle borgere i Danmark kan fremme et forslag dersom det er

samlet inn tilstrekkelig med underskrifter, som gir mulighet til å løfte det til Folketinget. Det gjorde Pernille Møller Jensen, som i desember 2019, etter at hun hadde mistet sin tenåringssønn til leukemi, løftet en sak om rett til å ha fri i seks måneder for foreldre som mister et barn under myndighetsalder. Bare på én måned samlet forslaget 28 000 underskrifter og nådde de nødvendige 50 000 kort tid etter. I juni 2020 ble forslaget behandlet og vedtatt i Folketinget, med bred oppslutning.

Dette er bare ett eksempel på hvilke saker folket kan ønske at vi behandler, og der det får en annen dynamikk når det kommer fra folket selv. Danmark har denne ordningen, Finland har gjort det samme, og det har også en rekke andre land, som New Zealand og Italia.

«Demokrati» er ikke bare et ord som skal nevnes i festtaler. Demokratiet eksisterer ikke kun der. Det eksisterer i det arbeidet vi gjør her, det arbeidet som gjøres i hundrevis av kommunestyre og andre folkevalgte organer. Det skjer i høringer, det skjer i skolen, det skjer på arbeidsplasser når folk organiserer seg, og det skjer i politiske partier. Demokratiet må vedlikeholdes, men det bør også utvides. Folkeforslag er én måte å gjøre det på.

Selv om det kan være konservative krefter som historisk har kjempet og kjemper mot utvidelse av demokratiet, har det vist seg at når demokratiet – til tross for motstanden – har blitt utvidet, er de fleste i ettertid enig i at det var et gode. Vi har heldigvis ikke en bevegelse i Norge som arbeider for å innskrenke demokratiet, og selv om SV i dag ikke får flertall for sine forslag, tror jeg at vi en eller annen gang vil gjøre det. Da er jeg ganske sikker på at de fleste i denne salen vil være enig i at det er et gode og en ordning de kommer til å forsvare.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:13:03]: Grunnen til at eg tek ordet, er at eg har ei oppleving av, ut frå fleire av innlegga til representantane, at dei som ikkje er for å gå inn for dette, er imot eit betre demokrati. Då føler eg faktisk trong for å ta ordet.

Eg er heilt einig med dei som seier at det er ei utfordring at ein flyttar stadig fleire vedtak ut av denne salen, anten det er til internasjonale organ eller til direktorat og andre, men å blanda det saman med innbyggjarinitiativ synest eg vert litt krevjande.

Det er mange som snakkar om den vesle mannen eller dama, korleis dei skal våga å ta kontakt og få tak i folk når det er noko dei er opptekne av. Det er iallfall slik i mitt parti at ein dagleg vert kontakta – viss ein trur det er enklare for nokon som ikkje føler at dei høyrer til, å klara å samla nok røyster til å få til eit innbyggjarinitiativ enn å ta opp ei sak med ein av oss her i salen og få oss til å lyfta dei sakene. Eg er trygg på at t.d. representanten Lund er lydhøyr når dei kjem til han med saker. Så dreg han fram at me ikkje har klart å gjera noko med forskjel-

lane, men det er jo ikkje fordi sakene ikkje har vore behandla i denne salen, det er fordi det ikkje har vore fleirtal for dei. Eg synest me blandar litt dei ulike tinga her.

Eg meiner det er rimeleg lett – og det kan godt verta endå lettare – å få tak i representantar og få diskutert saka. Har ein ei god sak, har iallfall eg inntrykk av – når ein ser alle dei forslaga som vert stilte i denne salen – at dei sakene som trengst, kjem opp. Det er ei heilt anna sak at det kanskje ikkje vert det fleirtalet ein har lyst på. Det er to heilt forskjellige ting, og eg synest det er litt synd at me blandar dei i hop. Eg trur òg at alle her har lyst til å sikra demokratiet, og at den enkelte skal verta høyr, men me har ulikt syn på løysingane på dette.

Presidenten [11:15:14]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:15:16]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Nicholas Wilkinson, Solfrid Lerbrekk, Terje Breivik og Solveig Schytz om endring i § 2, § 4, § 9, § 16, § 44, § 99 og tittel på kapittel B (om å fullføre skillet mellom staten og Den norske kirke (Innst. 142 S (2022–2023), jf. Dokument 12:5 (2019–2020))

Ahmed Lindov (A) [11:15:57]: Dokument 12:5 for 2019–2020, fremmet av representanter fra SV og Venstre, inneholder til sammen sju endringsforslag av Grunnlovens bestemmelser som omhandler forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Forslagene i Dokument 12:5 går ut på å fjerne Grunnloven § 4, som omtaler kongens bekjennelse til den evangelisk-lutherske religionen, samt oppheving av Grunnloven § 16, slik at den norske kirke ikke lenger skal ha en særstilling som Norges folkekirke. I dokumentet er det i tillegg forslag om å fjerne verdigrunnlaget fra Grunnloven § 2 samt endring av §§ 9 og 44, som gjelder edsavgivelsen for konge, prinser og prinsesser, endring av § 99 og endring av tittel på kapittel B. Komiteen har i innstillingen behandlet alle forslagene under ett.

Formålet med de foreslåtte endringene er å ta ut Den norske kirkens særstilling fra Grunnloven og på den måten tydeliggjøre et fullstendig skille mellom stat og religion. Forslagstillerne mener at en moderne stat, slik Norge er i dag, ikke er tjent med å ha en kirke som er i en særposisjon i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.

Innledningsvis vil jeg gjerne takke for et godt samarbeid i komiteen om denne saken. Saken har blitt grundig behandlet, og komiteen har delt seg i et flertall og et mindretall. Jeg antar at komiteens mindretall redegjør nærmere for deres syn. Jeg vil i det videre begrunne konklusjonen til flertallet i komiteen, som fremmes av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet.

Den norske kirke er en folkekirke med dype røtter her i landet. Kirken og den kristne og humanistiske kulturarven har preget Norge i mer enn tusen år og må anses som en sentral del i forståelsen av verdigrunnlaget nasjonen er bygget på. Flertallet mener derfor at Den norske kirke fortsatt skal ha en særskilt forankring i den norske grunnloven. Bestemmelsene i Grunnloven i dag hvor Den norske kirke og tro er nevnt, bærer mer preg av tradisjon og en seremoniell karakter enn egentlig noen realitet som kan medføre forskjellsbehandling. Flertallet mener derfor at en slik forankring som Kirken har i Grunnloven i dag, ikke er til noe hinder for at alle innbyggerne her i landet skal sikres lik og rettfærdig behandling uavhengig av deres tros- og livssynstilknytning.

Det vises her til det faktum at Den norske kirke i dag ikke er i noen særposisjon ved finansiering, der er det lik og rettfærdig behandling av samtlige trossamfunn i Norge. Den eneste plassen hvor det kan sies at Den norske kirke har en særskilt forankring og posisjon i dag, er i Grunnloven. Denne forankringen anses å være i tråd med verdigrunnlaget nasjonen er bygget på, og flertallet i komiteen kan dermed ikke se at denne forankringen hindrer lik og rettfærdig behandling i Norge.

Flertallet ønsker også å vise til at flere av bestemmelsene endringsforslaget ønsker å endre, er bestemmelser det ble enighet om i stat–kirke–forliket. Dette forliket ble revidert sist i 2014. I ettertid har vi vedtatt en ny lov om tros- og livssynssamfunn, i denne salen. Den nye loven er en fullføring av stat–kirke–forliket. Formuleringene som nå står både i Grunnloven og i annen lovgiving, er balanserte formuleringer som har kommet til gjennom et langt og grundig arbeid som endte i stat–kirke–forliket. Dette var en krevende prosess, som ble ledet godt av daværende kirkeminister Trond Giske.

Det er slik med ethvert kompromiss at det ikke er noe parti som får inn sin førsteprioritet, og det er ikke noen som kan si at de er 100 pst. fornøyd, men det er helheten i kompromisset som en må ta inn over seg. Kompromisset tar hensyn til at den kristne kulturarven har en sentral posisjon i norsk historie og i norske tradisjoner. I kompromisset fikk vi en sekulær stat hvor tro og livssyn var fjernet fra samtlige bestemmelser hvor det kunne medføre en reell forskjellsbehandling for innbyggere i Norge. Forliket er enda relativt ungt, og det kan ikke ses at det har kommet fram momenter som tilsier at vi bør gå tilbake på dette forliket. Derfor er innstillingen fra flertallet at forslagene i Dokument 12:5 ikke bifalles.

Svein Harberg (H) [11:20:11]: Jeg har lyst til å si at debatten i denne saken kanskje ikke først og fremst dreier seg om enkeltforslagene, men om helheten. Det er ingen tvil om at Den norske kirke står sterkt og har stått

sterkt. Den fungerer som en folkekirke, den har dype røtter i befolkningen, og det kan vel heller ikke være noen tvil om at Kirken og den kristne og humanistiske kulturarven er sentrale i forståelsen av verdigrunnlaget vi bygger vår nasjon på. Det er ikke så lenge siden vi feiret jul, som jo er et resultat av nettopp det. Da har jeg gitt et stikkord som gjør at en også kan tenke på mange av de andre tingene vi har som en naturlig del av vårt liv, og som har denne bakgrunnen. Så har disse tradisjonene og situasjonene noe mye mer med seg enn det som var den opprinnelige markeringen. Det er vi enige om, og vi tror det er verdifullt at en holder på det.

Jeg skal bare vise til saksordførers innlegg, som oppsummerte det godt og presist, og kanskje gjenta noe av det han var inne på når det gjelder bakgrunn og historie. Det at det står slik det står nå, har jo en historie. Disse paragrafene og spørsmålene har vært særdeles grundig behandlet på Stortinget i løpet av de siste 15 årene. Vi hadde en stor sak om stat–kirke–forliket, der det ble en enighet som danner grunnlag for det som er der nå, og det ble en enighet på grunnlag av det som står der nå. Det var en grundig revidering av Grunnloven i 2014, der også paragrafene ble pusset på og justert. Ikke minst er det viktig at dette er fulgt opp i en helhet og ivaretatt når det gjelder ny lov for trossamfunn, som ble vedtatt i 2020. Da satte vi vel endelig punktum for kirkeforliket, da var det fullført. Da var alle de forutsetningene som lå til grunn for enigheten, gjennomført – altså så sent som i 2020.

Jeg vil bare si at jeg reagerer litt når en sier at det at Kirken er nevnt, som er et resultat av dette arbeidet, ikke likestiller. Jeg tror ikke det er noen i Norge i dag som kan si at de ikke får lov til å utøve sin tro eller sitt livssyn på noen som helst slags måte. Det er også gode ordninger med finansiering til alle tros- og livssynssamfunn. De som har en spesiell oppgave, f.eks. Kirken, ved å være til stede i hele landet for å være der for folk når en trenger det i spesielle situasjoner, har en annen finansiering, og det er godt begrunnet.

Det er vel ingen overraskelse at Høyre ikke stiller seg bak de forslagene som er fremmet.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:24:08]: Det andre verset i Håvamål lyder slik:

«Den som har komme inn og frys på knea, treng eld.
Den som har fare i fjell, treng mat og klede.»

Dette syner at alt i førkristen tid hadde det å ta vare på kvarandre som menneske ein sentral plass i tradisjonen vår. Når Grunnlova slår fast at verdigrunnlaget framleis skal vera den kristne og humanistiske arven, får det fram at me som land og folk har ei tru og ein tradisjon for menneskeverd som me står trygt i. Verdigrunnlaget til Senterpartiet er den kristne og humanistiske

kulturarven. Kvant menneske er unikt og uerstatteleg. Menneskeverdet er ukrenkeleg og overordna andre verdier.

Sist eg tala om dette i salen her, nytta eg den gamle steinkyrkja heime på Voss som døme på den norske tradisjonen. Mellomalderkyrkja på Vossevangen står som ei påminning om korleis Den norske kyrkja er ei folkekyrkje med tusenårige røter som framleis står trygt midt i folk sine liv. Sjølv om tida frå mellomalderen og framover har vore hardhendte tider, meiner eg at folkekyrkja og menneskeverdet heng tett saman.

Framlegget me no drøftar, legg opp til at det er konflikt mellom menneskerettane og den kristne og humanistiske verdigrunnlaget staten er tufta på. Eg meiner det motsette. Det er sjølv menneskeverdet som ligg i botnen for både kristendommen og humanismen. Den kristne trua set mennesket skapt av Gud i sentrum. Humanismens grunnleggjande verdi er at mennesket er eit mål i seg sjølv og aldri eit middel til noko anna. Slik er den kristne og humanistiske kulturarven ei grunngeving for menneskerettane i Grunnlova.

Det vert argumentert med at den kristne og den humanistiske verdigrunnlaget står i motstrid til religionsfridomen. Eg meiner det motsette. Når me er trygge på vår eiga tru, er me ikkje redde for å gje andre rom for si tru. Mange med ei djup tru vil føla seg meir heime i eit land med ein klar kristen tradisjon enn i ein sekulær stat. Eg meiner å sjå at folk frå andre religionar kan vera meir positive til våre skulegudstenester enn mange humanistiske miljø er. Då vert kven me er, lettare å forstå enn om trua ikkje hadde nokon plass i livet vårt. Tru har respekt for tru. Det er respekt for menneskeverd.

Slik Grunnlova står no, har Stortinget vekta tilhøvet mellom tradisjon, tru og historie opp mot menneskerettar og religionsfridom då Kyrkja vart skild frå staten. Stortinget har no funne ein god balanse mellom trusarven som har prega oss som nasjon og dei allmenne menneskerettane, på ein klok måte. Denne balansen skal me verna om slik at han vert ståande for ettertida. Difor går me imot desse forslaga.

Kathy Lie (SV) [11:27:29]: Norge skal være et land for alle sine innbyggere, hvor alle kan leve et fritt og uavhengig liv. En viktig del av dette frie livet er at man kan tro på hva man vil – eller ikke tro på noe, hvis man vil det.

I vårt demokrati som vi hegner om, har vi allerede slått fast at ingen skal diskrimineres på bakgrunn av kjønn, seksuell legning, funksjonsnedsettelse eller etnisk opprinnelse, og heller ikke på grunn av tro eller livssyn. Derfor er det viktig å sikre at staten, storting og regjering ikke favoriserer enkelte troer eller livssyn og at alle troer og livssyn behandles likt.

De grunnlovsendringene som ble gjennomført etter stat–kirke–forliket i 2008, og arbeidet med den nye felles loven for tros- og livssynssamfunn, har tatt flere viktige skritt i retning av å avvikle statskirkeordningen i Norge – men vi er ikke helt i mål. Dette lovforslaget viser til flere paragrafer hvor Den norske kirke og den evangelisk-lutherske kristendommen nevnes spesifikt i dagens lovtekst.

I Grunnloven § 16, som ble vedtatt i 2012, står det nå:

«Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov.»

Disse formuleringene befester inntrykket av at det moderne Norge fortsatt holder seg med en statskirkeordning, og selv om likebehandlingsprinsippet også slås fast, er det vanskelig å hevde at vi har reell og fullstendig likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn med disse formuleringene.

Det er også et tankekors at selv om stat og kirke skal skille lag, skal Stortinget, gjennom å være den lovgivende forsamlingen, bestemme hvordan Kirkens ordning skal være. Da er det vanskelig å tro at vi har en fri folkekirke.

Etter at Den norske kirke i 2017 ble etablert som selvstendig rettssubjekt, må den helt og fullt anerkjennes som et selvstendig trossamfunn med plikter og rettigheter på linje med alle andre tros- og livssynssamfunn.

FNs spesialrapportør for tros- og livssynssaker minner om statenes ansvar for å opptre som en upartisk garantist for alle innbyggers tros- og livssynsfrihet og advarer mot å innføre et hierarki som gir én religiøs tradisjon en særlig privilegert stilling i forhold til alle andre.

Paragrafene 2, 4 og 16 har også medført at Norge har fått kritikk fra FNs menneskerettskomité for Den norske kirkes og de kristne verdiers særstilling, og at begge deler utfordrer den likeverdige retten til tros- og livssynsfrihet som konvensjonen skal sikre. Komiteen uttrykte også bekymring over at trosfriheten ikke er hjemlet i Grunnlovens menneskerettighetskapittel. Det ville være logisk å flytte paragrafen som hjemler tros- og livssynsfrihet, til dette kapittelet.

Grunnloven § 2 har i dag følgende ordlyd:

«Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokrati, rettsstaten og menneskerettighetene.»

Hvis verdigrunnlaget skal ha relevans for alle innbyggerne i Norge, må statens verdigrunnlag uttrykke fellesverdier som alle kan slutte opp om, uavhengig av egen livssynsmessig tilhørighet. Skal skillet mellom stat og kirke bli reelt, kan man ikke forankre statens verdigrunnlag i majoritetens religiøse tradisjon.

Fellesverdiene bør forankres i de grunnleggende ideene om demokrati, rettsstatsprinsipper og menneskerettigheter, slik de kommer til uttrykk i paragrafens andre ledd. Dette er mer enn tilstrekkelig.

Nasjonens verdiparagraf bør nettopp ikke referere til eller forankres i spesifikke religioner eller livssyn. Å knytte nasjonal identitet til religion kan vanskelig oppfattes på annen måte enn at noen dermed ekskluderes.

I et land med full religionsfrihet skal alle dets innbyggere ha retten til å tro på det de vil – også kongen. I dagens edsavleggelse må kongen, eller prinser og prinsesser som møter i hans sted, avlegge ed hvor de lover

«å ville regjere kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende».

Når vi opphever de lovparagrafene som knytter staten til en bestemt religion, bør heller ikke kongefamilien pålegges å være knyttet til en bestemt religion. Kongens edsavleggelse bør derfor begrenses til å omhandle konstitusjonen og lovene, slik at eden knyttes til troskap til folkestyret og folkets vilje.

Det gjenstår fremdeles å fullføre skillet mellom stat og kirke og sikre reell likebehandling mellom tros- og livssynssamfunn. Derfor trengs det også en ny § 99 som stadfester at alle innbyggere i riket har fri religions- og livssynsutøvelse, og at alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

Det er på tide å rydde opp i lovteksten vår. Dette grunnlovsforslaget handler om å fullføre det arbeidet som er påbegynt for å avvikle statskirken og fristille Den norske kirke. Det handler om å rydde opp i lovtekstene slik at vi endelig kan si at alle tros- og livssynssamfunn likestilles, og det handler om at religionsfriheten i Norge skal være reell og gjelde for alle – også for kongen.

Med dette vil jeg ta opp forslaget vårt.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [11:33:26]: Då har representanten Kathey Lie teke opp det forslaget ho refererte til.

Grunde Almeland (V) [11:33:43]: Som flere av mine kollegaer har vært inne på, er det gjennomført en rekke grunnlovsendringer i forbindelse med kirkeforliket i 2008. Men det gjenstår fortsatt en del for å fullføre skillet mellom stat og kirke.

Grunnen til at dette er så viktig, er at det er helt grunnleggende i et liberalt samfunn å sikre reell likebehandling mellom tros- og livssynssamfunn som eksisterer i Norge. Den dag i dag står det, som flere har pekt på, i Grunnloven:

«Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som

sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov.»

Så har vi i den loven det da refereres til, gjort en rekke endringer, også de siste årene, for å sikre reell likebehandling, og det er i stor grad oppfylt. Det skal likevel sies at selv i underliggende lov har Den norske kirke en særstilling og får en særbehandling, mye også på grunn av det opphenget og det grunnlaget og utgangspunktet vi finner i Grunnloven. Men dette er ikke en diskusjon om det. Dette er en diskusjon om hvorvidt det er riktig at i det som er statens verdierklæring, nemlig Grunnloven, skal en religion nevnes særskilt, gjennomgående, og på den måte også fort oppfattes som å ha en særstilling og forrang. For en stats konstitusjons legitimitet avhenger av at folk opplever at de omfattes av den.

Det er også en grunn, som foregående taler veldig godt påpekte, at bl.a. FNs menneskerettighetskomité har kritisert Norge for Den norske kirkes særstilling utenfor den likeverdige retten til tros- og livssynsfrihet, som FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter skal sikre.

Jeg reagerer også litt på hvor lett en del representanter tar på nettopp dette i salen i dag, for det kan nærmest framstå som om man bagatelliserer det at en religion er nevnt i Grunnloven. Det er også med på å framstille religion i den forstand som noe ubetydelig – i hvert fall kan det virke sånn. Og religion er ikke ubetydelig i folks liv. Religion har stor betydning. Derfor skal man også, når man nevner det i lov fra denne salen, ta det på høyeste alvor. Det er grunnen til at Venstre i dag støtter disse endringene og ser fram til at vi, forhåpentligvis, på et tidspunkt også får flertall for en reell likebehandling. For Grunnloven er ikke en historiebok som har ansvar for å ivareta vår hukommelse. Den er grunnlaget for staten vår – ikke noe annet.

Signe Bakke Sølberg (MDG) [11:37:26]: Kjære sal. Jeg vil uttrykke min støtte til grunnlovsforslaget fra representantene Nicholas Wilkinson, Solfrid Lerbrekk, Terje Breivik og Solveig Schytz, om endring av §§ 2, 4, 9, 16, 44, 99 og tittelen på kapittel B.

En ytterligere separasjon av stat og kirke er nemlig på overtid. Det var også på overtid i fjor, og det var det for 20 år siden også – ikke fordi gudstro i seg selv er utdatert, men fordi det ikke hører hjemme i et samfunn med fri religionsutøvelse at staten favoriserer én religion. Det liberale demokratiet bygger på den frie sannhetssøken gjennom Grunnloven § 100, om ytringsfrihet. Enhver må kunne gjøre sin egen meningsdannelse. Det innebærer også å søke sin tro gjennom å studere skriftene trossamfunnene tilbyr, og å gjøre seg opp en mening om dem uavhengig av familie og stat. Vi er så heldige at vi får velge den religionen vi anser å være mest i tråd med vårt virkelighetsbilde, men vi forstyrrer denne søken etter et religi-

øst hjem hvis vi låner én trosretning og ett kirkesamfunn tyngden fra Grunnloven og vår øverste statsleder.

Dagens grunnlov gir den evangelisk-lutherske kirke et urettferdig konkurransefortrinn i trossamfunnenes kamp om vår åndelighet. Dette gjør vi med en begrunnelse om at den norske folkekirken står så sterkt i befolkningen vår. Men om den kulturelle forankringen er så dyp, vil den kunne leve videre i hjertene og tradisjonene våre helt uten politisk drahjelp og konstitusjonell reklame.

Om forankringen derimot ikke er så dyp, og om det skulle vise seg at vi, flertallet i befolkningen, avviker fra det folkekirkelige idealet, at vi heller identifiserer oss som ateister, muslimer, katolikker, jøder, buddhister, hedonister, spirituelle eller bare prøver å finne Gud på tur i naturen, har vi ved å fjerne den kristne referansen gjort Grunnloven mer til en refleksjon av befolkningen. Hvis en politisk tekst skal kunne være formende for oss som samfunn, må den også romme oss i første omgang. Jeg er redd for at de kristne referansene i Grunnloven bidrar mer til en følelse av utenforskap enn gjenkjennelse.

De kristne verdireferansene er dessverre også egnet til å støte fra seg de nordmennene som bærer kristendommen med seg som et traume – de som har møtt en kirke som har gjort deres kjærlighet til synd, og deres seksualitet til skam. Kirken har beveget seg mye framover den siste tiden, særlig i spørsmålet om kvinners og skeives rettigheter, men det forandrer ikke folks vonde livserfaringer. Paragraf 2, slik den står i dag, er heller ikke et frampek mot en nasjon som samles om sine verdier. Det er et tilbakeblikk mot et homogent samfunn, et samfunn vi har erstattet med en rikere tilværelse, der vi samles av toleranse for ulikhet, ikke av likhet i seg selv.

Hans Majestet Kongen, som pålegges sin religion, har selv – paradoksalt nok – vært den flinkeste til å minne oss på styrken som ligger nettopp i mangfoldet.

Vi står nå foran en tid med forandring, der demokratiet vil bli utfordret av ressursknapphet og konflikt. Vi kan trenge noen verdier som samler oss. Det er ingen enkel oppgave å finne disse på tvers av generasjoner som har vokst opp med og uten sosiale medier, med og uten globalisering og med og uten krig. Men jeg mener vi bør ta utgangspunkt i noe mindre omstridt enn Guds eksistens. Frihet til å utøve sin religion skal selvsagt være en del av de verdiene vi tar med oss inn i framtiden, og den har en selvsagt plass i Grunnloven, men å bli pålagt en religion er like lite i tråd med menneskerettighetene som det å få et forbud mot å tro. Det er en frihet vi bør sette så høyt at den må gjelde absolutt alle mennesker i Norge – til og med kongefamilien.

Tove Elise Madland (A) [11:42:26]: Så lenge det har vore ei kristen kyrkje i Noreg, har det vore tette band mellom Kyrkja og kongehuset. Som fleirtalsinnstillinga

peiker på, er Den norske kyrkja ei folkekyrkje med svært djupe røter her i landet, både historisk og kulturrelt. Eg siterer frå fleirtalsinnstillinga:

«Kirken og den kristne og humanistiske kulturarven har preget Norge i mer enn tusen år og må anses som sentral i forståelsen av verdigrunnlaget for nasjonen.»

Eg er einig med fleirtalet i at Den norske kyrkja framleis skal ha ei særskilt forankring i Grunnlova, og at ei slik forankring ikkje er til hinder for alle som bur i landet. Ein er sikra ei lik og rettferdig behandling uavhengig av tru og livssyn.

Det er berre år sidan Stortinget blei einige om det såkalla stat–kyrkje-forliket. Det blei følgt opp i 2014 og seinast i 2020, då Stortinget vedtok ny lov om trus- og livssynssamfunn.

Den kristne kulturarven i Noreg er viktig for oss som nasjon, uansett kva livssyn – religiøst eller sekulært – kvar og ein av oss har reint personleg. Uttrykket «dei kristne verdiane» kan sikkert tolkast og forklarast på mange måtar, men kan hende er den beste tolkinga den ein har i Bibelen, kor det står: «Alt du vil at andre skal gjere mot deg, skal du gjere mot dei.» Det er ein svært god leveregel elles òg.

Til slutt er det for meg òg viktig å nemne vedkjenningsplikta til kongen, som var eit tema i samband med stat–kyrkje-debatten, og kor det var eit personleg ønske, frå både kongen og dronninga, at denne vedkjenningsplikta blei vidareført. Det var òg deira ønske å få ein kyrkjeleg vigsel då dei begynte gjerninga si som kongepar, slik det òg var for Olav V i 1957, då han blei konge.

Med dette vil eg berre støtte opp om innstillinga frå fleirtalet og seie at det er ein god veg vidare for oss.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [11:45:05]: Vår grunnlov skal likebehandle og verne alle borgeres religiøse tro. Den skal sørge for at om man tror på Gud, Allah, Buddha, ingenting eller altet, eller om man bare tror veldig mye på seg selv, skal man uansett kunne se at vi kan enes om Grunnlovens verdier, demokratiet, likhet for loven og menneskerettigheter.

Derfor er det bra at vi siden 1814 har kommet langt i å skille stat og kirke, men det er noen etterlevninger som setter den kristne tro i en særstilling i Grunnloven. Grunnloven § 6, vedtatt i 2012, er nærmest identisk med den danske grunnloven av 1849 og er sammen med § 2 første ledd og kongens bekjennelsesplikt i § 4 med på å befeste et inntrykk av at en i det moderne Norge fortsatt holder seg med en statskirkeordning. I § 16 står det:

«Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov.»

Samtidig slås prinsippet om likebehandling fast i samme paragraf, og det er en spenning mellom det å gi Den norske kirke en særstilling og å realisere likebehandlingsprinsippet. FNs spesialrapportør for tros- og livssynsfrihet, Ahmed Shaheed, minner om statens ansvar for å opptre som en upartisk garantist for alle innbygges tros- og livssynsfrihet og advarer mot å innføre et hierarki som gir én religiøs tradisjon en særlig privilegert stilling i forhold til andre.

§§ 2, 4 og 16 medførte at Norge fikk kritikk fra FNs menneskerettighetskomité da staten i 2018 redegjorde for sin oppfyllelse av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. Komiteen kritiserte Den norske kirkes og kristne verdiers særstilling og pekte på at begge deler utfordrer den likeverdige retten til tros- og livssynsfrihet konvensjonen skal sikre.

Komiteen uttrykte videre bekymring over at trosfriheten ikke var hjemlet i Grunnlovens menneskerettighetskapittel. Paragraf 16 står i dag under kapittel B om den utøvende makt, kongen og den kongelige familie og om religionen. Det logiske ville vært å flytte paragrafen som hjemler tros- og livssynsfrihet, til kapittelet som omhandler menneskerettighetene. Etter at menneskerettighetene ble tatt inn i et eget kapittel i Grunnloven i 2014, ble det mer påfallende hvordan Den norske kirke har en særstilling som ikke passer inn i en moderne grunnlov. Dermed er det på tide å gjøre de nødvendige endringene for å fullføre skillet mellom stat og kirke.

Kirkens rolle i Grunnloven står i en særstilling sammenlignet med andre religioner. Selv om man kan være enig i at kristendommen har spilt en historisk viktig og unik rolle for Norge, er ikke det en tilstrekkelig grunn for å bevare dette i Grunnloven. Grunnloven er ikke en historisk oppsummering av Norge. Det kan man lese i historiebøkene. Grunnloven er et aktivt dokument, en lov og et framoverskuende dokument. Det er på tide å følge opp intensjonen i å skille stat og kirke og vise at Grunnloven skal være krystallklar på at likebehandling er en sentral og viktig verdi.

Det har blitt dratt fram av representanten fra Høyre at Grunnloven nettopp gir enhver borger i Norge religionsfrihet. Jeg skulle ønske at det var 100 pst. sant, men det er jo på tide å gi den ene personen som ikke har religionsfrihet etter Grunnloven, nettopp det. For kongen må etter § 4 bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion. Selv om jeg mener at kongehuset som institusjon er utdatert, mener jeg at så lenge vi har et kongehus, må i hvert fall de menneskene som er en del av det kongehuset, ha den helt grunnleggende, elementære menneskerettigheten å kunne tro på hva de selv ønsker. Grunnloven skal ikke detaljstyre hva et menneske må tro på, og det burde vært åpenbart for alle og enhver at særlig denne paragrafen bør oppheves.

La oss rydde opp i Grunnloven. La oss gi alle mennesker i Norge rett til å tro på hva de vil, og la oss fullføre skillet mellom stat og kirke.

Carl I. Hagen (FrP) [11:50:37]: Når jeg hører på denne debatten, virker det litt som om enkelte tror vi kan begynne med helt blanke ark og overhodet ikke se litt bakover. Det synes jeg er helt feil. Vi er som land, innbyggere og nasjon ofte opptatt av vår historie, vår bakgrunn, hvor vi kommer fra, hva som har skjedd tidligere, og hva våre forfedre har gjort. Det er ofte den type ting som binder oss sammen, fellesskapsfølelsen – og fellesskapet, som er det nye uttrykket den sittende statsminister bruker når han snakker om staten. Vi begynner ikke med blanke ark, vi må også respektere det norske folk og familiene og deres interesse av å se litt bakover og vite hvor de kommer fra, forfedre osv.

Derfor vil jeg legge veldig stor vekt på det flertallet skriver i innstillingen, som viser til at «Den norske kirke er en folkekirke med svært dype røtter her i landet». Ja, det er dype røtter, fra vi i realiteten ble kristne, med sverd i hånden, for over 1 000 år siden. Vi har jo hatt en statskirke som de aller fleste har vokst opp med, og som i mange distriktssamfunn har vært et sentralt element for bygdene og innbyggerne. Det vi gjorde i 2011/2012, med skillet mellom kirke og stat, var i realiteten dramatisk. Der vi tidligere hadde en kirke som var fullstendig styrt av staten, fikk kirken en enorm selvstendighet. Det plutselig å gå så langt som mindretallet vil gjøre her, vil bryte, synes jeg, med tradisjoner, med de dype røtter, og vil ikke i realiteten være fornuftig.

Vi har gitt vår kirke enorm selvstendighet, mens i andre mye større land enn Norge er det slik at staten er underlagt kirken. I islamistiske land er de statlige myndigheter underlagt de religiøse myndigheter, som f.eks. i Iran. Derfor gjør vi det i realiteten ganske bra internasjonalt når vi gir vår folkekirke mye større selvstendighet, selv om det fremdeles står i Grunnloven at den styres gjennom en egen lov. Vi har altså gått motsatt vei enn det som er en såkalt konkurrerende religion, hvis den er en religion. Så jeg synes det er litt mangelfull respekt når man nå ser bort fra, fra mindretallets side, de dype røtter som Den norske kirke har.

Jeg kan nevne at jeg kjører en del bil rundt omkring, bl.a. opp E6 i Gudbrandsdalen til Lesjaverk, og ser små bygdesamfunn med en stor kirke, bygget på dugnad av dem som flyttet til disse stedene for å dyrke jorden. Når man ser rundt seg, som jeg nevnte, har kirken som samlingspunkt, som felles ting, en betydelig innflytelse på folks liv, en tilhørighetsfølelse, og da må vi respektere at hvis vi skal gå i den retning mindretallet hevder, må man gå meget sakte frem.

Vi bør vise respekt for befolkningen ved å lytte litt til deres synspunkter, slik som i den foregående sak. Jeg kan ikke på noen måte se at det er noe folkekrav i den norske befolkning om å gå lenger enn det som ble gjort i 2011 og 2012. Derfor støtter vi og er med flertallet i denne saken.

Ahmed Lindov (A) [11:55:57]: Jeg skal være kort. Jeg følte bare jeg måtte ta ordet etter noen av innleggene der det oppfattes at flertallet tar lett på tro. Det vil jeg bare understreke at flertallet ikke gjør. Det er full respekt og forståelse for de troende i Norge og i verden, de som ikke tror, og for alle de livssynsvalgene som tas.

Da jeg gikk inn og sa at bestemmelsene i Grunnloven som foreslås endret, er av mer av seremoniell karakter, mente jeg nettopp Hans Majestet Kongens edsavleggelse. Jeg tror ingen i denne salen vil nekte kongen det hvis det en dag kommer til at kongen ikke vil bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religionen – at han ikke skal få lov til det. Men når Hans Majestet Kongen uttrykte et ønske under forhandlingene for ti år tilbake, synes jeg vi skal være litt forståelsesfulle og akseptere det, og at det kan stå inntil videre. Hvis forholdene endrer seg en dag, er jeg nokså sikker på at denne salen vil godkjenne det, når forholdene ligger til rette for det.

Vi inngikk forliket for en del år tilbake, der man foretok et stort skille mellom staten og kirken. Den forbindelsen man har igjen, er nok at flertallet av Norges befolkning er enig med flertallet i komiteen, hvis en kan si det sånn, litt flåsete. Vi kan ikke si at man ikke har noen tradisjoner. Selv om medlemstallet i Den norske kirke går ned, går ikke tilknytningen den norske befolkningen har til tradisjonene, ned. Det er et faktum.

Nå har de fleste av oss akkurat kommet tilbake fra juleferie. Og selv om kanskje medlemstallet i folkekirken er lavere, er det et veldig stort antall som har feiret jul, som feirer påske, som koser seg sankthans. Dette er kristne tradisjoner, om vi vil innrømme det eller ei. Det er faktisk en del av den kulturarven landet er bygd på. Det er det flertallet mener når de mener at forslagene ikke skal bifalles. Endringene som foreslås, ser vi ikke egentlig vil forbedre eller forverre forbindelsene den norske gjengse borgeren har til landet.

Røttene er dype, det må jeg si meg enig med forrige taler i, og det er bare noe vi må ta inn over oss. Som sagt er Grunnloven og alt vi vedtar i denne salen, dynamisk. Man vil endre på den med tiden hvis det blir behov for det, men sånn som det er i dag, ser ikke flertallet at begrunnelsen eller behovet er der.

Svein Harberg (H) [11:58:33]: Jeg har et par kommentarer til det som gjelder kongen og kongefamilien, for det har vært tatt opp av flere at vi i hvert fall burde gi dem muligheten til å være fri. Jeg sa i starten av mitt

innlegg at denne saken kanskje dreier seg mer om helheten i forslagene enn om enkeltforslagene. Jeg tror vi kan si at hadde det ikke vært for at kongefamilien selv så sterkt ønsket at det som omhandlet dem, skulle stå i Grunnloven, hadde det ikke stått der. Det er nettopp av respekt for at de ønsket det, som representanten Lindov nå var inne på, at det fortsatt står der. Så kan det godt være at det skal endres på et tidspunkt, men dette er viktig å ha med seg når en snakker om disse forslagene.

Noen av oss har også et forhold til det religiøse innholdet i tros- og livssynssamfunn. Som livssynspolitisk talsperson i en periode i starten av mitt stortingsliv satt jeg i en del utvalg og settinger der det var folk fra flere trossamfunn. Jeg ble overrasket over hvordan de etterlyste at vi måtte stå sterkere på det som gjaldt vår tro og vår kristne tradisjon, for det var grunnlaget for dem – å stå sterkt på det. Det vi har i Grunnloven nå, dreier seg jo ikke om det. Det vi har i Grunnloven nå, handler for meg – og jeg har vært med så lenge nå at jeg har vært gjennom debattene i 2012, da vi behandlet saken, i 2014 og senere – først og fremst om at folkekirken slås fast, og om underbyggelse av folkekirken. Jeg kan ikke fri meg fra å tenke: Ja vel, så fjernet vi Den norske kirke som folkekirke. Hva da? Hva så? Hvem skal da være til stede i hele landet? Hvem skal da være der og stille opp når hendelser skjer, når folk trenger et sted å gå for å få trøst, for å få hjelp, for å få noen å snakke med? Dette er jo helt sentralt i folkekirkens oppgave. Hvilket alternativ skulle det være til det? Det endrer ikke noe på dagens avstemninger, men jeg hadde lyst til å ta med også det perspektivet.

Som representanten Hagen var inne på, er det en historie, det er noe som er bygd opp over tid, og det er absolutt ikke et rop i folket om å fjerne folkekirken, som er der når vi trenger den.

Presidenten [12:01:37]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:01:42]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Solveig Horne og Terje Halleland om opphevelse av § 117 (om opphevelse av odels- og åsetesretten) (Innst. 143 S (2022–2023), jf. Dokument 12:7 (2019–2020))

Even Eriksen (A) [12:02:13] (ordfører for saken): I de dype skoger i Trysil driver et ektepar gården Alfheim langt øst i kommunen. De tør å satse og investere i visshet om at etterkommere kan overta gården på en effektiv og lønnsom måte den dagen de gir seg, slik tre generasjoner har gjort før dem. Hva er det som skaper den forutsigbarheten og tryggheten for driverne på Al-

farheim og mange andre gårder rundt omkring i landet? Jo, det er odels- og åsetesretten.

Komiteen har tatt stilling til rettighetenes status i Grunnloven. I behandlingen av dette grunnlovsforslaget må komiteen være enig om å være uenig i spørsmålet om opphevelse av Grunnloven § 117, selv om en enstemmig komité er enig i flere av forslagsstillernes intensjoner.

Jeg viser til at begrunnelsen for opphevelse av bestemmelsen er et ønske om at flere gårdsbruk får en bruksstruktur og størrelse som sikrer lønnsomhet til å skape fulltids arbeidsplasser. Forslagsstillerne mener en fjerning av odels- og åsetesinstituttet vil forenkle regelverket og bidra til å skape trygge arbeidsplasser i landbruksnæringen.

Flertallet i komiteen ønsker å oppnå akkurat det samme som forslagsstillerne og mindretallet, nemlig et levende landbruk med forutsigbare rammer og lønnsomhet. Men i motsetning til mindretallet mener vi det er feil virkemiddel da å fjerne odels- og åsetesinstituttet. Tvert imot mener flertallet at rettighetene har vært viktige årsaker til at folk har turt å satse på landbruk som næring. Lovgivningen tjener i så måte to viktige mål: et bærekraftig produksjonslandbruk som gir lønnsomhet, og hensynet til arv og familietilknytning til gården. Instituttet representerer også et vern mot kapitalkreftene og sørger for at folk med interesse og forutsetninger for å forvalte landbrukseiendommer har vært sikret muligheten til nettopp det.

Flertallet er heller ikke enig med forslagsstillerne og mindretallet i at det er odels- og åseteslovgivningen som vanskeliggjør nyetableringer i landbruksnæringen. Tvert imot er det viktig å følge opp priskontrollen slik at kapitalkreftene ikke kjøper opp viktige jordbruksarealer på bekostning av dem som ønsker å bidra inn i landbruksnæringen.

Odels- og åsetesretten har tjent oss godt gjennom flere hundre år. Mens andre land i Europa fikk adel, hadde norske bønder odel. Nettopp selvstendige, selveide og frie bønder er et særpreg ved norsk landbruksnæring. Gjennom en spredning av eiendomsretten til landarealene til de mange får man en spredning av makt, noe som kjennetegner den norske samfunnsmodellen. Instituttet har derfor vært en viktig faktor for folkestyret, for maktfordeling og med det velstandsutviklingen i Norge i et historisk perspektiv.

Samtidig er ikke noe hugget i stein. Odels- og åsetesretten har utviklet seg og skal fortsatt utvikle seg, i tråd med samfunnet for øvrig. I nyere tid er det relevant å trekke fram kvinners rett til odel på lik linje med menn i 2009 og innskrenkning av kretsen av odelsberettigete i 2014.

Det er flertallets syn at grunnlovsvernet står sentralt for at vi har et jordbruk over hele landet. Landbruksnæ-

ringen er viktig, bl.a. av hensyn til matsikkerhet, arbeidsplasser og verdiskaping ute i distriktene. Det handler om å gi gode rammevilkår for den norske bonden. Det er flertallets oppfatning at odels- og åsetesretten i så måte skaper en viktig trygghet og forutsigbare rammer.

Til slutt vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid i saken.

Svein Harberg (H) [12:06:36]: Takk til saksordføreren for godt innlegg og god gjennomgang og godt arbeid. Det er jo en gjentakende øvelse å diskutere fjerning av odels- og åsetesretten i Grunnloven for oss som har vært her noen perioder. Det er en gjenganger. Det vekker også sterke følelser, og det er det mulig å skjønne, spesielt for dem som direkte berøres av det. Det skjønner jeg godt.

Både odels- og åsetesretten har lange tradisjoner i norsk historie. Det er faktisk et av våre lengstlevende institutter. Odelsetten har tradisjon helt tilbake til landskapslovene på slutten av 1000-tallet og har vært i Grunnloven siden starten i 1814. Denne lange historien gjør det ikke enkelt å endre på det, men den lange historien kan kanskje også være et signal om at en endring bør kunne vurderes – hva en nå skulle lande på.

Jeg skal ikke holde et langt innlegg, men vil gjerne forklare hvorfor Høyre i dag ikke støtter å fjerne dette fra Grunnloven, som vi noen ganger før har støttet. Høyre mener nemlig at odelsloven, som jo regulerer det i neste linje, burde endres til kun å gjelde for etterkommere etter nåværende eiere. På den bakgrunn synes vi det er naturlig å fremme et forslag til regjeringen om å utrede behovet for å gjøre endringer i Grunnloven, for å kunne gjennomføre en slik endring i odelsloven. Det vil Høyre følge opp her i salen og be regjeringen utrede det. Når den utredningen foreligger, vil vi eventuelt fremme et forslag om nødvendige endringer av Grunnloven. Med det som bakgrunn støtter vi ikke forslaget som er til behandling i dag.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:09:03]: Det går fram av fleire norrøne kjelder at Harald Hårfagre vart skulda for å ta odelen frå bøndene då han la landet under seg rundt år 870 e.Kr. Hos Snorre vert det sagt at kong Harald Hårfagre sette denne retten i alle dei rika han la under seg, og at han eigna til seg all odelen og let alle bøndene betala landskyld, både rike og fattige. Det går fram av Snorre at odelen vart gjeven attende til bøndene av Håkon den gode.

Odelsetten eksisterte før me fekk lover, og det var ein rett som vart oppfatta som viktig. Kjelda til åsetesretten finn me i Magnus Lagabøtes landslov av 1274.

Odels- og åsetesretten har ført til at me i staden for eit system med leiglendingar og godseigarar har fått

sjølvstendige eigarar, og det har gjeve grunnlaget for ei langsiktig forvaltning av jorda som ein ressurs over tid.

Å ta vare på odelslova i Grunnlova gjev tryggleik for at kortvarige endringar i stortingsfleirtalet ikkje fører til for store endringar. Men skal odelslova verkeleg vera til nytte, må me òg ha andre lover som fungerer. Odelslova er ein del av mange verkemiddel og byggjesteinar som trengst for eit berekraftig og godt landbruk i heile Noreg, som konsesjonslov og bu- og driveplikt.

På grunn av odelslova kan ein tenkja langsiktig i utviklinga av innsatsfaktorane i landbruket. Ein kan tenkja berekraftig – at ein skal etterlata arealet i betre stand enn då ein overtok det. Det har ikkje minst mykje å seia for den berekraftige og miljøvenlege bruken av norske areal.

Åsetesretten, som har vore avgjerande ikkje berre ved odelslova, men òg ved generasjonsskifte på gardane, har gjort at det har vore stabilitet med omsyn til kven som skal overta garden. Det har vore med på å gje den som har den beste odelsretten, tid til å områ seg før overtaking. Ein har m.a. kunna ta utdanning og få kompetanse. Samtidig har åsetesretten lagt til rette for at den som skal overta garden, kan gjera det til ein pris som kan forrentast av drifta. Lova er òg med på å markera likestilling mellom kjønna når det gjeld eigarskap og drift av landbrukseigedomar. Noreg er blant landa i verda med den største andelen kvinnelege eigarar og brukarar av landbrukseigedomar.

Det er ein del som hevdar at odelslova gjer at me har så mykje leigejord i Noreg. Då kan det vera lurt å sjå litt utanfor landegrensene, på dei landa som ikkje har odelslov. Ser ein på nabolanda, bl.a. Danmark, viser det seg at det er ein større andel leigejord i desse landa. Det er fleire bønder der som ikkje har klart å halda på garden sin, og som har måtta selja han. Banken står som eigar, og dei sjølve står attende som leiglendingar. Difor er det ikkje noko grunnlag for å seia at det er odelslova som gjer at me har mykje leigejord. Det er heller den generelle landbrukspolitikken. Me lyt sjølv sagt tilpassa han, og Senterpartiet er i startgropa for å gjennomføre ein landbrukspolitikk som gjer at det er grunnlag for bruk av areal i Noreg på ein berekraftig måte, til beste for norske innbyggjarar og norsk matproduksjon.

Carl I. Hagen (FrP) [12:13:21]: La meg først si at det var med interesse jeg merket meg at Høyres talsperson, Svein Harberg, fant det nødvendig å begrunne hvorfor Høyre ikke vil stemme for et forslag. Vanligvis er det jo motsatt. Men jeg tolker det, fra mitt ståsted, som veldig positivt – at det kan hende det blir noen endringer når vi ser litt lenger fremover.

Jeg vil også hevde at det å ha denne grunnlovsbestemmelsen ikke er nødvendig for å ha odelsloven. Det

er fullt mulig å ha en odelslov som kan endres etter hvert som det synes å være fornuftig. Så det å fjerne dette fra Grunnloven betyr ikke at man samtidig og automatisk fjerner odelsloven. Det er en diskusjon som også kan gå gradvis fremover, og som gradvis kan endres, uten å gjøre det plutselig og over natten. Det er et meget viktig prinsipp.

Odels- og åsetesretten har lange tradisjoner i Norge, men samfunnsforholdene og landbruket har blitt betydelig endret siden grunnlovsbestemmelsen ble vedtatt i 1814. Bruksstrukturen i landbruket er nå tilpasset en annen tid og er også inne i en rivende endringsutvikling. Den teknologiske utviklingen i landbruket har ført til at dagens bruksstruktur ikke er rasjonell og tilstrekkelig lønnsom, noe foregående talsperson fra Senterpartiet også påpekte.

Landbruket står i dag overfor store omstillinger, hvor kravene til effektivitet vil være styrende for hvordan utviklingen i landbruket vil være i årene som kommer. I dag er det få gårdbrukere som har utkomme fra gården som sin hovedinntektskilde, og vi ønsker at flere gårdsbruk får en bruksstruktur og en størrelse som sikrer tilstrekkelig lønnsomhet til å skape fulltids arbeidsplasser.

Jeg vil vise til at myndighetenes viktigste bidrag til en framtidsrettet utvikling i landbruket er å bidra til en avbyråkratisering av landbrukssektoren og å styrke selvstendigheten og rettighetene til den enkelte driver. Samtidig må vi få en forenkling av regelverket som setter rammene for næringen. Dersom man skal få den ønskede utvikling i landbruket, må alle lover og forskrifter som unødvendig hindrer en riktig utvikling i landbruket, oppheves.

Odelsinstituttet synes vi er en betydelig hindring for å sikre trygge arbeidsplasser i landbruksnæringen. Vi mener det er unaturlig at man i dagens samfunn skal ha et regelverk som gir enkeltpersoner en fortrinnsrett til å overta en eiendom på grunn av slektskap. Videre er det ikke hensiktsmessig at eieren av en eiendom ikke skal ha frihet til å kunne selge eiendommen til hvem han måtte ønske.

Her vil jeg gjerne bemerke at sakens ordfører, Even Eriksen, som holdt et greit innledningsforedrag, viste til en familie i Trysil som kunne investere nå, fordi man visste at etterkommerne ville overta driften. Det vil man ikke være forhindret fra å gjøre selv om denne grunnlovsbestemmelsen skulle bli fjernet. Hvis det er en far som i dag er eier av en gård, og som ønsker å overlate den til et av barna – fortrinnsvis den som har odelsretten – ville han selvsagt kunne gjøre det selv om vi ikke hadde hatt grunnlovsfesting av odelsretten. Han ville da kommet inn under de vanlige bestemmelsene og kunne solgt gården til hvem han ville, og da ville han selvsagt solgt den til det barnet som hadde odelsretten. I gamle

dager, da denne retten ble innført i 1814, var det sønnen. Nå er det det av barna som har odelsretten, og det kan være av begge kjønn. Det viser at dette kan endres uten at man behøver å gå veien om Grunnloven. Så det eksemplet som Even Eriksen brukte som bevis på at vi må opprettholde grunnlovsbestemmelsen, er ikke holdbart i det hele tatt, for det å fjerne grunnlovsbestemmelsen ville ikke hindret den generasjonsendringen som nåværende eier ønsker.

Odelsinstituttet gjør det også svært vanskelig for nykommere å etablere seg innen landbruksnæringen, selv om de har de nødvendige faglige kvalifikasjonene, interessen for faget og næringen og kapital til å kjøpe en eiendom. Med dagens odelslovgivning er det nærmest praktisk umulig å få kjøpt en landbrukseiendom i det frie markedet.

Jeg vil gjerne nevne at i det regjeringsoppnevnte odelslovutvalget, som kom med sin innstilling i 2003, var det et mindretall som gikk inn for opphevelse av odelsloven. I en høringsuttalelse om odelslovutvalgets innstilling til Landbruksdepartementet uttalte også Statens landbruksforvaltning følgende:

«På bakgrunn av de erfaringer SLF har med odelsretten og dennes betydning for utnyttningen av landbruksressursene, mener vi at en god del argumenter taler for å oppheve instituttet. Tilsvarende tilsier vår erfaring at det ikke eksisterer noen argumenter for å beholde odelsretten som er så tungtveiende at det er formålstjenlig å videreføre rettsinstituttet. SLF anbefaler derfor at odelsretten avskaffes.»

Jeg tolker det dit hen at det er grunnlovsbestemmelsen de forholder seg til i første rekke. Derfor mener vi at det er en rimelig klar anbefaling fra en av de viktigste faginstansene innen norsk landbruk til støtte for det forslaget som nå er til behandling. På denne bakgrunn tar jeg opp forslag nr. 1 i innstillingen, om å bifalle grunnlovsforslaget.

Presidenten [12:19:32]: Representanten Carl I. Hagen har teke opp det forslaget han refererte til.

Grunde Almeland (V) [12:19:49]: Som forrige taler tydelig uttrykte, vil også jeg minne om at denne debatten handler om hvorvidt vi skal ha grunnlovsbestemmelsen eller ikke, og man er ikke avhengig av denne grunnlovsbestemmelsen verken for å kunne regulere odels- eller åsetesretten i norsk lov for øvrig. Venstre er altså for at vi skal fjerne denne grunnlovsbestemmelsen. Selv om vi diskuterer grunnlovsbestemmelsen her i dag, mener jeg det likevel er ryddig å redegjøre for hva vi mener om både odelsretten og åsetesretten i det videre, for det er også underliggende for at vi tar denne diskusjonen her i dag.

For Venstres del mener vi at odelsretten er utdatert, for det er vanskelig å se for seg at det er riktig i dagens samfunn at enkelte skal ha fortrinnsrett til landbrukseiendom på grunn av rekkefølgen man er født i. Målet har vært å beholde eiendommene innad i slekten, men jeg vil påpeke at i dag har vi også andre og større utfordringer i landbruket, fordi samfunnet rett og slett har endret seg litt siden Harald Hårfagres tid, som tidligere representanter liker å mimre om. Derfor er det enda viktigere at vi har et system som gjør at flere gårdsbruk er i aktiv drift hele året, og da er det mer fornuftig at eierne av eiendommene står fritt til å overdra dem til andre, spesielt i de situasjonene hvor det ikke er naturlig eller ikke nødvendigvis er ønsket fullt ut å drive gårdsbruk, landbrukseiendom, selvstendig videre innad i familien – eksempelvis.

Venstre vil påpeke at når det gjelder åsetesretten, har vi et mer nyansert syn. Vi er klare på at vi ikke mener at reguleringen av denne retten hører hjemme i Grunnloven, men det er samtidig veldig gode argumenter for at retten bør opprettholdes gjennom regulering i lov. For Venstre er det viktigste at landbrukseiendommene er i aktiv bruk, men åsetesretten er med på å muliggjøre nettopp dette, ved at livsarvinger som ønsker å drive gården videre, har mulighet til å overta den for en overkommelig pris. Venstre støtter altså åsetesretten, selv om vi er motstandere av odelsretten.

Av den grunn støtter Venstre dette grunnlovsforslaget her i dag. Vi ønsker at det på et tidspunkt faktisk får flertall, og da ønskes en diskusjon om hvordan vi regulerer åsetesretten videre, hjertelig velkommen.

Per Olav Tyldum (Sp) [12:23:07]: Spørsmålet om å fjerne odelsloven har pågått i flere stortingsperioder. Argumentene har vært noe skiftende fra de partiene som ønsker å fjerne loven. Forslagsstillerne ønsker at flere gårdsbruk får en bruksstruktur og størrelse som sikrer tilstrekkelig lønnsomhet til å skape fulltids arbeidsplasser. Ja, det er kjent politikk fra Fremskrittspartiet å mene at markedet skal kunne ordne opp i alt, bare gårdsbrukene blir store nok. I den sammenhengen står odelsloven i veien for ønsket utvikling. Det er jeg grunnleggende uenig i.

Senterpartiet vil videreføre odelsloven og dens grunnlovvern. Det er nettopp i landbrukets beste interesse å beholde odelsloven, men samtidig sørge for at innholdet i odelslovgivningen kan endre seg i takt med tiden og tilhøvene. Det er verdt å merke seg at fra den store revisjonen i 1974 og fram til i dag har det skjedd en rekke endringer og tilpasninger.

Jeg mener flertallet i merknadene til denne saken argumenterer godt for hvorfor lovgivningen er viktig. Odelretten har bidratt til at folk har turt å satse på land-

bruket som næring. Odelsinstituttet representerer et viktig vern mot kapitalkreftene og sørger for at personer med interesse og forutsetninger for å forvalte landbrukseiendommene har vært sikret muligheten til nettopp det.

Særpreget ved norsk landbruksnæring er selvstendige, selveide og frie bønder. Odelsinstituttet har vært, og er fortsatt, en viktig faktor for folkestyret og maktfordeling, som har bidratt til vår velstandsutvikling. Jeg mener vi må hegne om familielandbruket i vårt land. Skal vi sikre trygg og sikker norsk mat i hele landet, vil ikke løsningen være forslagsstillerens politikk.

Vår matjord, som utgjør omkring 3 pst. spredt over landets arealer, har en egenart som vanskelig kan måles med det forslagsstillerne har i sin politikk: at bare gården blir stor nok, blir alt så mye bedre. Senterpartiet ønsker ikke en slik utvikling – fordi familielandbruket har vært langsiktig, både for vår befolkning, som nyter godt av maten som blir produsert, og for bonden. Derfor må odelsloven, som en viktig grunnpilar, opprettholdes. Det vil sikre familielandbruket. Det sikrer vår matsikkerhet og beredskap.

Terje Halleland (FrP) [12:26:21]: Ja, med jevne mellomrom gjøres det forsøk på å få opphevet odelsloven i Grunnloven, men dessverre har en så langt ikke lyktes. Dessverre ser det også ut til at vi ikke skal lykkes i dag. Det synes jeg er synd, og det er mest synd for utviklingen av norsk landbruk. Samfunnet har endret seg. Norsk landbruk har endret seg. Hele bruksstrukturen er tilpasset en helt annen tid. Hvordan skal vi klare å få flere inn i dagens landbruk? Hvordan skal vi klare å løfte investeringene? Hvordan skal vi klare å øke matproduksjonen?

For Fremskrittspartiets del er første bud å tilrettelegge i næringen på en sånn måte at du kan leve av gården din. Skal landbruket utvikle seg, skal det være innovasjon, skjer det ikke ved å drive gården på deltid eller ha gårdsbruk som en hobby. Den teknologiske utviklingen i landbruket har ført til at dagens bruksstruktur ikke lenger er rasjonell eller tilstrekkelig lønnsom.

Landbruket står overfor store omstillinger, hvor kravet til effektivitet vil være styrende for hvordan utviklingen i landbruket vil være i årene som kommer. Det er svært få som i dag har gården som hovedinntekt. Det blir et stort problem. Det viser også at hovedhensynet om å bevare gården innad i slekten har mye mindre betydning i dag enn hva det hadde tidligere.

Fremskrittspartiet ønsker at landbruket skal få en bruksstruktur og en størrelse som sikrer den nødvendige lønnsomheten for å skape fulltids arbeidsplasser. Myndighetene må bidra til å realisere en sånn utvikling gjennom å avbyråkratisere og forenkle regelverket som

setter rammene for næringen i dag. Dersom vi skal få den ønskede utviklingen i landbruket, må alle lover og forskrifter som unødvendig hindrer en god utvikling i landbruket, oppheves. Odelsinstituttet er en betydelig hindring for å sikre den utviklingen, og en hindring for at vi kan få en bruksstruktur som gjenspeiler en næring hvor aktørene kan leve av gården sin og være med på å trygge arbeidsplassen sin.

Samtidig er vi av den oppfatning at det er unaturlig at man i dagens samfunn skal ha et regelverk som gir enkeltpersoner en fortrinnsrett til å overta eiendommen på grunn av slektskap. Det kan ikke være hensiktsmessig at eieren ikke har mulighet til å kunne selge eiendommen til hvem han måtte ønske. Odelsinstituttet gjør det også svært vanskelig for nykommere å komme inn i landbruksnæringen, selv om en ser at en har de nødvendige faglige kvalifikasjonene, interessen for faget og næringen, og ikke minst kapital for å kjøpe en eiendom. Med dagens odelslovgivning er det nærmest praktisk umulig å få kjøpt en landbrukseiendom på det frie markedet.

Så hadde representanten Bjørke et par betraktninger jeg hadde lyst til å kommentere. Når odelsloven skal være noe som skal sikre driften av gården, og odelsloven skal være med på å gi et bedre produkt tilbake til neste generasjon, har jeg lyst til å utfordre litt på hvor en kan vise til en sånn erfaring – at et regelverk fører til bedre forretningsdrift. Er det noen annen næring hvor en vil si at avkastningen fra butikken blir bedre fordi en har et regelverk som sier at dette skal ivaretas bedre? Er det bedre forretning å gi det videre til familien sin enn å selge det til en annen utenom familien? Er det noen næring som kan vise til denne erfaringen? Er det et land som kan vise til denne erfaringen? Da hadde jeg gjerne hørt om det med interesse.

Dagens politikk har ført til at de som driver i dag, forholder seg til over 50 pst. leiejord. Det er med dagens politikk. Da synes jeg det er merkelig at en mener at endringer i dagens politikk skal forverre den situasjonen. Jeg tror det er viktig at vi ser på, og tar utgangspunkt i, realitetene som drivere av norsk landbruk opplever i dag.

Jeg vil avslutte med viktigheten av det som er blitt sagt fra flere: at når vi tar odelsloven ut av Grunnloven, vil det likevel ikke føre til at odel ikke lenger fungerer. Om vi hadde fått flertall for en sånn endring, måtte vi satt oss ned og blitt enige om hva slags regelverk vi da skulle hatt, og fått gode overgangsordninger som hadde tjent hele næringen.

Even Eriksen (A) [12:32:17]: Jeg har lyttet med stor interesse på debatten og har et par kommentarer å komme med.

Jeg gir forslagsstillerne og mindretallet rett i at andelen leiejord er for høy og utviklingen i antall gårdsbruk har gått i negativ retning, men det er et totalt galt premiss å tildele odels- og åsetesretten skylden for denne utviklingen. Det er helt andre faktorer, og mener mindretallet noe med «et levende landbruk», bør man heller fremme politikk for å oppnå nettopp det.

Jeg gir også mindretallet rett i at en grunnlovfesting ikke er avgjørende for odels- og åsetesrettens eksistens, ettersom rettigheten også er regulert i alminnelig lovgivning, men vi har politiske partier i Stortinget som har tatt til orde for å fjerne også disse lovene. Dersom disse partiene mot formodning i en potensiell framtid får alminnelig flertall i denne salen, vil en fortsatt grunnlovfesting av rettigheten sørge for at norske bønder fortsatt nyter godt av den tryggheten og forutsigbarheten som odels- og åsetesretten vil gi dem.

Jeg vil til slutt takke for en god og ryddig debatt, og jeg gleder meg til reprise om fire år, når Stortinget sannsynligvis nok en gang skal behandle et likelydende grunnlovsforslag – tradisjonen tro.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:34:00]: Eg gløynde i stad å takka saksordføraren for godt arbeid, så eg syntest eg måtte opp att og gjera det.

Til representanten Halleland vil eg gjerne seia at hadde han høyrte etter kva eg sa i innlegget mitt, hadde han kanskje høyrte at eg sa at hovudpoenget med å ha det i Grunnlova er nettopp at ikkje kortvarige endringar i stortingsfleirtalet skal føra til for store endringar. Så me er fullt klar over at lova ligg der, men poenget med å ha odelslova i Grunnlova er jo nettopp at me sikrar oss mot kortvarige endringar i fleirtalet.

Når det gjeld leigejord, er det vorte undersøkt av fleire, og Noreg har faktisk mindre leigejord enn mange land som ikkje har odelslov. Dette er velkjend politikk frå Framstegspartiet, som meiner at ein skal ha lov å gjera som ein vil, og at kapitalen skal styra. Det er nettopp det odelslova har hindra gjennom generasjonar. Då det var dårlege tider på 1920-talet, var det nettopp odelslova som gjorde at bøndene likevel vart sjølveigande bønder og i vanskelege tider kunne klara å kjøpa att garden sin, om dei måtte mista han. Det er nettopp difor me har eit spreidd eigarskap i norsk landbruk og må utvikla det. Eg sa òg at det ikkje er nok med odelslova. Me må sikra både bu- og driveplikt og mange andre verkemiddel i norsk landbrukspolitikk for å styrkja norsk matproduksjon.

Det er vel òg symptomatisk for Framstegspartiet at dei ser på kapitalen i landbruket på akkurat same måte som dei ser på all annan kapital og all anna forretningsdrift. Det er forskjell på å skulle driva areal i Noreg, der det mange plassar er svært krevjande geografisk, der ein

verkeleg må tenkja langsiktig om ein skal få det til, og det å driva ein vanleg butikk. Det er grunnen til at det er så viktig å ha odelslova i Grunnlova.

Presidenten [12:36:00]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [12:36:06]

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Audun Lysbakken og Freddy André Øvstegård om endring i § 68 (om at Stortinget trer sammen tidligere) (Innst. 144 S (2022–2023), jf. Dokument 12:14 (2019–2020))

Nils T. Bjørke (Sp) [12:36:33] (ordførar for saka): Eg vil takka komiteen for arbeidet i saka.

Dette er eit framlegg om å endra Grunnlova slik at Stortinget trer saman den første vyrkedagen i september, ein månad tidlegare enn i dag. Sidan det er stortingsval i september kvart fjerde år, inneber framlegget at denne endringa ikkje skal gjelda dei åra det er stortingsval. Då skal Stortinget tre saman på den første vyrkedagen i oktober som i dag.

Ein annan praktisk konsekvens av framlegget er at dagens praksis med at Stortingets høgtidelege opning fell saman i tid med trontalen til kongen og budsjettframlegget til regjeringa, vil måtta verta endra.

Grunngjevinga for framlegget er at den lange perioden der Stortinget ikkje er samla, gjev utfordringar for Stortingets kontroll med regjeringa og for naudsynt stortingshandsaming av saker som hastar. Grunngjevinga er også at Stortinget treng meir jamn fordeling av arbeidsmengda knytt til sakshandsaming.

Fleirtalet i komiteen meiner at Stortinget har synt at det kan halda ekstraordinære møte når det trengst. Stortinget klarer difor å handsama saker som hastar, og kontrollfunksjonen er tilstrekkeleg sikra. Det har ikkje kome fram konkrete døme på kva utfordringar for Stortinget sin kontroll med regjeringa som kjem av at Stortinget ikkje møtest i september.

Fleirtalet legg vekt på at representantane har trong for å bruka tid i valkrinsane sine og driva politisk arbeid utanfor stortingsbygningen. Framlegget gløymer at representantane er tillitsvalde på vegner av veljarane i sin valkrins. Skal demokratiet fungera, må representantane ha god nok tid til å vera til stades i dialog med dei dei representerer. Stortinget har periodar utan møte for å leggja til rette for det lokale arbeidet som ligg i botnen for folkestyret. Eg kan berre visa til ei av sakene som me diskuterte tidlegare her i dag.

Fleirtalet i komiteen ser ikkje nokon grunn til å endra tidspunktet for når Stortinget trer saman. Eg går ut frå at mindretalet sjølv vil gjera greie for sitt syn i saka.

Det er ein god parlamentarisk tradisjon at Stortingets høgtidelege opning fell saman i tid med trontalen til kongen og budsjettframlegget til regjeringa. Dette er ein framifrå tradisjon som me bør halda på.

Even Eriksen (A) [12:39:11]: Takk til forslagsstillerne for å løfte en relevant problemstilling og takk til saksordføreren for en god redegjørelse om saken og flertallets innstilling, som Arbeiderpartiet stiller seg bak.

Det er ikke så mye mer å legge til utover det saksordføreren har framført, men jeg vil trekke fram et gammelt uttrykk: all makt i denne sal. Det er et kjent uttrykk for mange. Samtidig er det viktig ikke bare å sitte her, i den salen. Det er minst like viktig å være ute blant folk, prate med dem som stemte på oss, besøke bedrifter, lytte til lag og foreninger om hvordan stoda er i samfunnet. Når vi er i sesjon, er kalendrene våre fylt opp til randen med møter. Da blir det for lite tid til aktiviteter ute i valgkretsene våre, med unntak av i den møtefrie perioden på sommeren. Det henger litt i hop med det vi debatterte tidligere i dag, folkestyre og deltakende demokrati.

Det viktigste poenget til forslagsstillerne er hvordan Stortinget kan utøve sin kontrollfunksjon i den tid det ikke er stortingsmøter, før oktober. Det er en parlamentarisk viktig problemstilling. Samtidig har vi Grunnloven § 69 til slike formål, og vi skal ikke lenger tilbake enn til sommeren i fjor for å finne et eksempel på at Stortinget nettopp trådte i hop – da for å drøfte den ekstraordinære strømsituasjonen.

Vi har altså i dag ordninger som balanserer hensynene til kontroll av regjeringen, framdrift i saker på Stortinget og anledning til å være til stede i valgkretsene våre. Derfor er Arbeiderpartiet en del av flertallet i denne saken og støtter ikke at Grunnloven blir endret på dette punktet.

Takk til komiteen for et godt samarbeid i saken.

Peter Frølich (H) [12:41:13] (komiteens leder): Hvis vi hadde hatt talepunktbingo, hadde jeg ropt «bingo!» fra salen, for Even Eriksen nevnte absolutt alle poengene Høyre har. Jeg ville bare komme opp og gi uttrykk for at vi støtter det 100 pst., og vi kommer til å stemme med flertallet.

Freddy André Øvstegård (SV) [12:41:47]: Hvis alle representanter hadde vært like effektive som representanten Frølich, hadde vi kanskje ikke trengt dette forslaget, men vi tar altså til orde for å endre Grunnloven slik at Stortinget trer sammen første virkedag i september, altså én måned tidligere enn i dag – unntatt når det er stortingsvalg.

Det er flere gode grunner til det. En del av det handler om å gjøre Stortingets arbeid mer jevnt gjennom

året. I dag tror jeg de fleste representantene vil kjenne seg igjen i at det er et rush inn mot møteslutt både før jul og før sommeren, noe som strengt talt ikke er nødvendig, som gjør det vanskeligere for representantene å reise rundt i sitt valgdistrikt i disse periodene, og som gjør at noen saker kanskje ikke får den oppmerksomheten de hadde fortjent.

Den viktigste grunnen til å gjøre en endring handler om forholdet mellom storting og regjering generelt og Stortingets kontroll med regjeringen spesielt. Når vi har en så lang periode hvert år hvor Stortinget ikke samlet, men den politiske hverdagen og regjeringens arbeid likevel går sin gang – heldigvis – ja, da gir det en skjevhet mellom de folkevalgte på den ene siden og utøvende myndighet på den andre. Regjeringen er selvfølgelig i full sving, den offentlige debatten foregår i fullt monn, men Stortinget er ikke samlet. Det forrykker balansen mellom storting og regjering i denne perioden.

Ja, Stortinget kan samles ekstraordinært, etter både § 69 og § 80, men reelt sett er terskelen svært høy for å ta de paragrafene i bruk – og det så vi i fjor sommer. Det gjør i realiteten at saker og debatter som ville blitt reist dersom Stortinget var samlet, ikke blir reist.

Vi så behovet for denne endringen i forrige stortingsperiode under koronakrisen, som også er noe av bakgrunnen for at undertegnede og representanten Lysbakken fremmet forslaget. Da hadde Stortinget ikke bare behov for å kunne hastebehandle saker fra regjeringen, altså i den møtefrie perioden, som er en del av det, men det ble også reist viktige prinsipielle spørsmål rundt det å reelt kunne drive kontroll med en regjering som Stortinget hadde gitt vide fullmakter for å bekjempe pandemien og tilpasse driften av landet til smitteverntiltak. Da var det et reelt problem at Stortinget ikke var samlet i en så lang periode.

Så et viktig motargument, som alle de foregående talerne har vært innom, nemlig at perioden med møtefri på høsten eller sensommeren i dag brukes av representantene til å reise rundt i eget valgdistrikt, til ha kontakt med velgerne, osv. Det er et relevant poeng. Da tenker jeg også at både representantene og velgerne nok ville blitt glad for å kunne ha den kontakten rundt om i disse valgdistriktene og gjøre den delen av jobben mer jevnt i løpet av arbeidsåret. I dag er det vanskelig fordi vi har så mange av sakene vi skal behandle, klumpet sammen i noen perioder. Med en jevnere arbeidsmengde ville det kanskje blitt mulig å skjøtte den delen av vervet jevnere i løpet av året også.

Til slutt: Når vi ser historisk på det, har perioden Stortinget har vært samlet, og hvor ofte Stortinget har vært samlet, vært gjenstand for kamp og stadig utvidelse, i tråd med innføringen av parlamentarismen og styrkingen av Stortingets rolle. Enten det historisk var mot

en utenlandsk kongemakt eller mot embetsmannsstaten, har dette vært viktige spørsmål. For å sørge for at all makt kommer fra denne salen, fra folkets valgte representanter, må vi være samlet. Kloge stortingsrepresentanter har tidligere sett at det har hatt betydning om Stortinget er samlet eller ikke, for den folkevalgte forsamlingens kraft. Den klokskapen bør vi også huske når vi behandler dette grunnlovsforslaget.

Da vil jeg anbefale at Stortinget bifaller forslaget alternativ én om endring i § 68, samt endringen i § 80, som gjelder alle de tre alternativene i forslaget, men som ikke er lagt inn i innstillingen som følge av en inkurie. Med det tar jeg opp forslaget til endringer.

Presidenten [12:46:22]: Då har representanten Freddy André Øvstegård teke opp det forslaget han refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [12:46:33]: Det er behov for at Stortinget i ikke-valgår trer sammen tidligere enn hva vi gjør i dag. Dette er bl.a. for å fordele stortingsarbeidet bedre og sørge for bedre kontroll med regjeringen.

Det er selvsagt at det å være stortingsrepresentant ikke er en 9 til 5-jobb. Det er det vel ingen her som føler på, og det skal det heller ikke være. Det blir derfor veldig lange møtedager og et intensivt arbeidspress i periodene før jul og sommer, slik representantene skriver i forslaget.

Sakene vi behandler, er ofte komplekse og krever mye arbeid. Derfor kan dette forslaget bidra til en jevnere arbeidsfordeling og kanskje en grundigere behandling av forslag. Vi kan med dette også la folk der ute få bedre mulighet til å gi høringssvar og involvere seg mer i samfunnsdebatten om det vi vedtar og diskuterer her.

Dette er en påstand fra meg, men jeg vil heller ikke si at de aller beste debattene jeg har vært vitne til i denne salen, er de som foregår nærmere midnatt. Jeg har i hvert fall til gode å se det.

Så er det viktig å utvide Stortingets mulighet til å føre aktiv kontroll med regjeringen. Som det også står i merknaden fra Rødt, SV og Venstre i saken, er det slik i dag at Stortinget, når det ikke er samlet, etter Grunnloven § 69 kan kalles sammen av Kongen dersom man finner det nødvendig. Hensynet til løpende kontroll med regjeringen og en politisk debatt på mest mulig like vilkår mellom regjeringen og opposisjonen på Stortinget tilsier på tross av dette at Stortinget bør ha møte i en så stor del av året som mulig.

Et eksempel kanskje flere har friskt i minne, er da Rødt i fjor sommer krevde å avbryte Stortingets møtefrie periode for å finne løsninger på strømpriskrisen som hardt har rammet både folk og næring. Det var altså i midten av juli vi krevde det. Den 19. september – over to

måneder senere – ble altså Stortinget samlet til ekstraordinært møte om dette. Det var en kamp, og det var etter veldig mye press mot presidentskapet at vi i det hele tatt fikk muligheten til å ha det ekstraordinære møtet – og i all den tid det kom altfor sent.

Dette synliggjør behovet for at Stortinget burde møte og tre sammen tidligere enn det gjør i dag i ikke-valgår. Det vil styrke Stortingets mulighet til å føre kontroll med regjeringen, f.eks. når det er en presserende situasjon der ute, som strømpriskrisen er et eksempel på.

Mange av Stortingets representanter, som det har blitt tatt opp her fra talerstolen, befinner seg i sitt valgdistrikt i de møtefrie periodene og treffer folk, bedrifter, organisasjoner, velgere og eget parti, og det er en veldig viktig jobb med det å sitte på Stortinget – det er en av våre aller viktigste oppgaver. Én ekstra måned i møteperioden vil redusere det totale møtetrykket i Stortingets arbeid og vil også gjøre det lettere for representantene å planlegge reiser til hjemdistriktet hele året og ha større hyppighet av det, som også ble tatt opp av representanten Øvstegård. Å utvide møteperioden på Stortinget med én måned kan derfor også redusere det totale møtetrykket i Stortingets arbeid, noe som vil gjøre det lettere for oss å reise hjem til våre hjemdistrikt. Dette mener jeg er et veldig viktig poeng.

Grunde Almeland (V) [12:50:14]: Jeg skal ikke bruke mye tid, annet enn å si at jeg er veldig enig med de to foregående talerne. Derfor kommer også Venstre til å støtte representantforslaget her i dag. Det meste av gode argumenter er allerede godt redegjort for, men jeg vil likevel påpeke et par ting.

Som komitéleder for en annen komité enn den som hovedsakelig diskuterer her i dag, ser jeg veldig nytte av i større grad å kunne planlegge for behandling av saker internt i komiteen utover en større tidsperiode. Det sier jeg også fordi når vi ser på hvordan Stortinget i dag behandler en del saker, preges høstsesjonen i stor grad og nesten utelukkende av behandling av budsjettsaker, mens omtrent alt som gjerne kunne blitt behandlet om høsten, fort skyves til vårsesjonen. Med en sann endring ville vi i større grad også kunne tatt opp og behandlet forslag om høsten, forslag som med dagens system kanskje i større grad eller oftere blir skjøvet på.

Når det gjelder reising, opplever vel jeg at vi stort sett klarer til å få til å reise i løpet av hele året. Det er selvsagt ekstra vanskelig i de periodene der trykket er størst, som rundt diskusjonen om statsbudsjettet eller innspurten i vårsesjonen, men vi klarer fint å gjennomføre både komitéreiser og enkeltreiser i ganske stort monn i løpet av året, og jeg ser ikke at det blir særlig forhindret av at man åpner Stortinget noe tidligere. Og har vi ikke noe til behandling i plenum, trenger vi heller ikke sette

salen i plenum. Det gjør at flere dager kan være møtefrie dager, men at komiteene kan sørge for å planlegge opplegg likevel.

Med det vil jeg bare si at jeg helhjertet støtter det forslaget som er kommet her i dag, inkludert det som ble tatt opp utenfor innstillingen.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:52:37]: Eg takkar for diskusjonen. Det er jo velkjende linjer ein legg seg på. Eg har berre eit par kommentarar.

Det var snakk om å innskrenka ferien – det er jo ikkje det det er snakk om. Det er snakk om korleis ein skal leggja opp arbeidstida som stortingsrepresentant. Spesielt for oss som har ein god del reiseveg, handlar det om å ha ein månad ein kan nytta i området sitt. Hordaland er heller ikkje eit så enkelt område å reisa i internt, og det er klart at då er det avgrensa kva ein rekkjer når det er stortingsmøte. At ein har litt ekstra tid til å møte folk ute i dei ulike lokallaga, har ein stor verdi – så det er sagt. Det er ikkje snakk om at ein skal ha ferie eller ikkje.

Eg vil presisera at mykje av arbeidet og det at det er intenst arbeid rett før jol og på våren, heng saman med budsjettarbeidet og den biten, og det trur eg ikkje ein kjem unna uansett. Ein ser jo at ofte er det ganske roleg på Stortinget når ein startar opp, nettopp fordi ein må venta til budsjettet er på plass og ein har fått gjort desse delane. Så eg er redd for at me lagar oss mindre moglegheiter til å vera lokale, utan at me får utnytta det ved å vera eit betre storting når me er samla her.

Freddy André Øvstegård (SV) [12:54:11]: Jeg hadde forstått motargumentene fra representanten Nils T. Bjørke og andre her dersom vi med dette forslaget også hadde tatt til orde for i sum å øke antallet møtedager på Stortinget. Men det trenger slettes ikke å være konsekvensen av å starte tidligere opp. Nei, det kan like godt bety at vi får flere møtefrie uker, mer jevnt fordelt utover året. Det kan bety at vi også i slutten av november og desember og mot slutten før sommeren kan ha møtefrie dager på mandager og fredager, sånn som vi har ellers i året, og med andre ord da ha muligheten til å drive den reisevirksomheten og kontakten med velgerne hjemme jevnt i løpet av hele året. Så jeg mener det er uheldig og synd for behandlingen av et grunnlovsforslag – som altså tar åtte år – at vi stopper dette forslaget her og nå basert på et argument som jeg opplever egentlig er stilt på feil premisser.

Vi i denne salen er nødt til å ivareta to helt grunnleggende hensyn samtidig, både å ha kontakt med velgerne våre hjemme og samtidig føre den helt nødvendige kontrollen med regjeringen på daglig basis. Det er forskjell på saker som er så massive og med et så stort press som strømkrisen var i sommer – som til slutt, etter to måneder, førte fram til et ekstraordinært møte – og alle de små

og mellomstore helt vanlige sakene som Stortinget har på sin dagsorden i det daglige, hvor det faktisk forrykker balansen mellom storting og regjering at vi ikke er samlet mens disse sakene foregår, er på dagsordenen og behandles av regjeringen. Det er uheldig.

Jeg skulle i det minste ønske at debatten hadde kommet et lite steg videre nå, sånn at man kunne se at vi kan ivareta de to hensynene samtidig og bedre hvis vi hadde startet opp en måned tidligere, tre ganger i perioden.

Presidenten [12:56:14]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:56:22]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsframlegg frå Nils T. Bjørke, Sigbjørn Gjelsvik, Per Olaf Lundteigen og Emilie Enger Mehl om endring i § 120 a (om pengeeining) (Innst. 115 S (2022–2023), jf. Dokument 12:19 (2019–2020))

Grunde Almeland (V) [12:56:50] (ordfører for saken): Det grunnlovsforslaget vi nå skal behandle, er et forslag om at Grunnloven § 120 a, alternativt 120 b, skal ha en ordlyd der man anerkjenner at Norge har sin egen pengeenhet.

Det er verdt å merke seg at Stortinget flere ganger tidligere har behandlet et likelydende forslag, eller i alle fall et lignende forslag, og at det ikke har oppnådd grunnlovsmessig flertall, verken da det ble stemt over 14. mai 2020, eller enda lenger tilbake, 24. mai 2016. Det er også verdt å merke seg at dette i dag ikke er grunnlovfestet, men det er likevel lovfestet i sentralbankloven § 1-9.

Det er et mindretall i denne saken som jeg regner med kommer til å redegjøre for sitt syn. For flertallets del er det flere argumenter for at vi ikke har ønsket å gå inn for dette forslaget i dag. Venstre er også en del av flertallet i denne saken, og det handler om at vi er av den oppfatning at staten i dag har full selvråderett over penge- og myntsystemet, og at en grunnlovfesting ikke vil bidra nevneverdig til å styrke nettopp denne selvråderetten.

Det er også sånn at vi kan havne i en økonomisk situasjon som tilsier at både storting og regjering og Norges Bank må ha nødvendig fleksibilitet og mulighet til å gjøre nødvendige, raske handlinger i nasjonens interesse. En grunnlovfesting, slik som det er foreslått her, kan være med på å innskrenke det nødvendige handlingsrommet. Det er hovedgrunnen til at flertallet ikke stiller seg bak nettopp dette i dag.

Jeg regner som sagt med at mindretallet vil redegjøre for sitt syn, og jeg vil avslutningsvis takke komiteen for samarbeidet også i denne saken.

Lubna Bobby Jaffery (A) [12:59:36]: Mine kollegaer i Senterpartiet har fremmet forslag om å grunnlovfeste at vi skal ha en egen pengeenhet. Tilsvarende forslag har blitt fremmet tidligere og ble sist behandlet for et par år siden. Da, som nå, gikk Arbeiderpartiet imot forslaget.

For oss er det et spørsmål om hva som egentlig behøver å tas inn i Grunnloven, og hva som er situasjonen i dag. Situasjonen i dag er at vi har en egen pengeenhet. Den er lovfestet i sentralbankloven, og vi har så full selvråderett over penge- og myntsystemet som vi som et lite land med en åpen økonomi kan ha. Det er heller ingen debatt om kronen som pengeenhet. Arbeiderpartiet ser derfor ingen nytte i å grunnlovfeste pengeenheten. Når forslaget ikke tjener noen praktisk nytte, mener vi det heller ikke behøver å tas inn i Grunnloven.

Vi har tidligere diskutert viktigheten av det representative demokratiet og at det skal kunne handle raskt på vegne av landet og der det er nødvendig. Det er viktig at institusjonene har handlingsrom til å håndtere ulike økonomiske forhold på en god måte. Arbeiderpartiet mener det kan forekomme økonomiske forhold som tilsier at storting, regjering og Norges Bank bør ha mulighet til å handle raskt for å sikre nasjonens interesser. En grunnlovfesting, slik det her er foreslått, kan gjøre handlingsrommet mindre og forsinke nødvendige grep. Derfor mener Arbeiderpartiet at dette forslaget ikke bør bifalles.

Masud Gharakhani hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Nils T. Bjørke (Sp) [13:01:25]: Grunnlova § 1 slår fast at

«Kongeriket Noreg er eit fritt, sjølvstendig, udeleleg og uavhendeleg rike.»

Å ha ei eiga pengeeining er eitt av kjenneteikna ved ein sjølvstendig nasjon. Difor har Senterpartiet foreslått at Grunnlova bør innehalda ei føresegn om at Noreg skal ha si eiga pengeeining.

Noregs grunnlov er den nest eldste i verda som har vore gjeldande utan avbrot. I novembergrunnlova av 1814 vart penge- og myntstellet grunnlovfesta i § 110. Med denne føresegna skulle Noreg sikrast eit sjølvstendig pengestell under personalunionen med Sverige. Noregs Bank vart skipa ved lovsanksjon i Stortinget 14. juni 1816. Stortinget vedtok ved Noregs Banks 200-årsjubileum å grunnlovfesta sentralbanken på nytt. Grunnlova § 120 a slår no fast at Noregs Bank er sentralbanken i landet. Difor har ei føresegn om at Noreg skal ha eiga pengeeining, ein naturleg plass saman med grunnlovsføresegna om sentralbank.

Noreg har hatt god nytte av å ha si eiga pengeeining, og me vil vera tente med å halda på det i framtida for å ha full sjølvråderett over penge- og myntsystemet. Råde-

retten over penge- og myntsystemet er viktig som nasjonalt styringsverkemiddel i økonomiske kriser av den norske økonomi er særs råvareddreven samanlikna med andre europeiske økonomiar.

Eg merkar meg at partia som ikkje støttar framlegget, meiner at grunnlovsfestinga ikkje vil styrkja sjølvråderetten. Dette er dei same partia som ynskjer Noreg inn i EU. Eg spør meg om desse partia heller er redde for å binda krona opp i Grunnlova fordi dei har eit mål om eingong å knyta den norske pengeeininga tettare opp mot ein felles europeisk valuta. Og ja, det er nettopp for å sikra eiga pengeeining mot ei kortvarig endring i stortingsfleirtalet at ein vil ha det inn i Grunnlova, som me gjorde då me diskuterte odelslova for ei lita stund sidan.

Når me no står i krevjande økonomiske tider, er det verdt å merka seg at den norske prisveksten ligg lågare enn i landa i eurosona. Der me kan nytta kronekursen som ein stabilisator, må landa utan eigen valuta ty til andre økonomiske verkøy for å handtera auka prisvekst. Den norske krona er både ein grunnleggjande del av kven me er som land og folk, og samstundes eit nasjonaløkonomisk styringsverktøy som me skal verna om. Difor meiner Senterpartiet pengeeininga vår treng grunnlovsværn utover lovfestinga i sentralbanklova. Det er ei styrking av sjølvråderetten.

Med det vil eg ta opp forslaget.

Presidenten [13:04:12]: Dermed har representanten Nils T. Bjørke tatt opp det forslaget han refererte til. Flere har ikkje bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:04:18]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Svein Harberg, Silje Hjemdal, Freddy André Øvstegård, Geir Jørgen Bekkevold, Une Bastholm og Bjørnar Moxnes om opphevelse av § 116 første punktum (bestemmelsen om Opplysningsvesenets fond) (Innst. 116 S (2022–2023), jf. Dokument 12:29 (2019–2020))

Grunde Almeland (V) [13:04:46] (ordfører for saken): Jeg vil starte denne saken med å takke komiteen for et veldig godt samarbeid. Det må sies at det samarbeidet har vært såpass godt at det ser ut til at vi alle har klart å bli enige om et grunnlovsforslag i dag, og det setter jeg pris på. Men det er kanskje heller ikke så overraskende, all den tid dette forslaget kommer som siste del i en lang rekke diskusjoner vi har hatt om nettopp Opplysningsvesenets fond.

I 2012 ble bestemmelsen i Grunnloven som regulerte statskirkeordningen, opphevet. Disse grunnlovsendringene åpnet for ytterligere reformer av forholdet mellom staten og Den norske kirke – og for lovendringer

som vi også tidligere i dag har diskutert, fra 2016 – og gjorde at man skilte Den norske kirke fra staten, med effekt fra 1. januar 2017. Det gjorde også at Stortinget i etterkant måtte ta en større diskusjon om hvordan verdiene som tilfaller Opplysningsvesenets fond, skulle fordeles og forvaltes mellom staten på den ene side og Den norske kirke på den andre. Det er også bakgrunnen for at det i dag foreslås å oppheve § 116 første punktum, om Opplysningsvesenets fond.

Hensikten med grunnlovsforslaget er at bestemmelsen ikke skal være til hinder for hensiktsmessig forvaltning av fondets verdier, og sørge for at de prinsippene som denne salen allerede har vedtatt, etter en god prosess og dialog med Den norske kirke, skal ivaretas og oppfylles på best mulig måte.

Med det ser jeg fram til at vi sannsynligvis kommer til å få et enstemmig vedtak, også i dag.

Even Eriksen (A) [13:07:07]: Vår grunnlov regnes ofte som verdens nest eldste konstitusjon som fortsatt er i bruk. Det er den eldste i Europa og blir kun slått av den amerikanske på verdensbasis. Til sammenligning har Frankrike hatt 14 stykker som ikke har overlevd tidens tann. Årsaken til at vår fortsatt er i bruk og relevant, er at den har modernisert seg i tråd med samfunnsutviklingen.

Over 300 ganger har vi endret Grunnloven. Blant de få bestemmelsene som har overlevd alle revideringer etter 1814, er § 116 om Opplysningsvesenets fond, heretter omtalt som OVF. Historisk har OVF hatt en viktig funksjon, men det har skjedd mye på 200 år. Jeg viser bare til saksordføreren for et veldig godt saksframlegg og ditto redegjørelse for saken, og til bakgrunnen for en enstemmig tilråding fra komiteen. Nå er tiden inne for å oppheve § 116 første punktum. På den måten er ikke bestemmelsen lenger til hinder for en hensiktsmessig bruk av fondets verdier etter at fondet er delt mellom staten og Den norske kirke, som det jobbes med i disse dager.

I likhet med saksordføreren vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid i saken.

Svein Harberg (H) [13:08:34]: Dette er bare et lite, kort innlegg for å bringe fram noe som ikke har vært så mye framme. Det har nemlig vært gjort en skikkelig god jobb av dem som har framforhandlet at dette ble løsningen, for det var ingen enkel sak. Jeg har tidligere vært saksordfører for saker om Opplysningsvesenets fond, og det er en krevende øvelse og en krevende materie å gripe inn i. Det at vi nå lander det slik at alle parter er fornøyd og lever videre med dette på en god måte, fortjener honnør, for her er det gjort et godt stykke arbeid.

Presidenten [13:09:10]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [13:09:14]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsframlegg frå Trygve Slagsvold Vedum, Sigbjørn Gjelsvik og Nils T. Bjørke om endring i § 75 eller § 120 a (grunnlovfesting av Noregs Banks representantskap) (Innst. 145 S (2022–2023), jf. Dokument 12:30 (2019–2020))

Lubna Bobby Jaffery (A) [13:09:55] (ordfører for saken): Dette forslaget er fremmet av flere representanter fra Senterpartiet og omhandler Grunnloven § 75 eller § 120 a. Det handler om å grunnlovfeste Norges Banks representantskap.

Komiteen er delt i et mindretall, som ønsker å bifalle forslaget, og et klart flertall, som ikke ønsker å bifalle forslaget. Det ligger derfor ikke an til å bli noe grunnlovfesting av representantskapet i denne omgang.

Arbeiderpartiet tilhører komiteens flertall, og jeg vil gjøre rede for flertallets syn. Jeg regner med at mindretallet vil gjøre rede for sine synspunkter senere i debatten.

Det er en samlet komité som mener at representantskapet er en viktig del av det samlede tilsynet med pengestellet i riket og virksomheten i Norges Bank. Forslagsstillerne vil ha en grunnlovsparagraf som er dekkende for tilsynet i dag, og de er opptatt av å beskytte representantskapets mulighet til å drive tilsyn.

Vi i Arbeiderpartiet har også her stilt oss selv spørsmål om det er et behov for denne grunnlovfestingen. Også her har vi kommet fram til at svaret er nei. Det er en konklusjon vi deler med Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre i komiteen. Vi mener at dagens sentralbanklov gir en god regulering av Norges Bank. Vi ser rett og slett ikke at en grunnlovfesting ytterligere vil forsterke denne rollen, som er så klart definert i lovverket.

Forslagsstillerne har også vist til at representantskapet har mye til felles med Riksrevisjonen og Sivilombudet, som er grunnlovfestet. Flertallet mener at Norges Banks representantskap skiller seg såpass mye fra Riksrevisjonen og Sivilombudet i både mandat, historikk og omfang at det derfor ikke er relevant å se hen til at disse er grunnlovfestet.

Jeg vil avslutningsvis takke komiteen for et godt samarbeid om saken.

Nils T. Bjørke (Sp) [13:12:07]: Sidan eg er den einaste av dei som fremja saka, som sit att på Stortinget, har eg trong for å grunngje kvifor dette er eit viktig framlegg. Eg meiner at tilsynsrolla til Noregs Banks representantskap har ein rettmessig plass i Grunnlova av di representantskapet har ei prinsipiell rolle som tilsynsorgan på vegner av Stortinget. Det er ikkje storleiken på representantskapet, men tilsynsoppgåva som gjer ei grunnlovfesting naturleg. Tilsynsoppgåva til No-

regs Banks representantskap er eit verkemiddel i Stortingets kontroll.

Noregs Banks representantskap er valt av og fører kontroll på vegner av Stortinget. Representantskapet har i stor grad same rolle og funksjon som Riksrevisjonen og Sivilombudet, som er omtala i Grunnlova. Noregs Banks representantskap har heilt sidan 1816 bestått av medlemmer valde av Stortinget. Hovudstyret og representantskapet er dei leiande organa i banken. Samstundes er representantskapet ein vedvarande del av Stortingets oppsyn med pengestellet i riket.

Ein samla finanskomité la i handsaminga av ny sentralbanklov vekt på kor viktig den demokratiske kontrollen er. Rolla til representantskapet gjer at Riksrevisjonen ikkje treng å byggja opp eit eige kontrollapparat på dette området. Difor vil ei grunnlovfesting av kontrollfunksjonen til representantskapet utvikla Grunnlova mot å gje eit meir presist oversyn over dei stortingssorgana som inngår i kontrollfunksjonen til Stortinget, og over tid verna om oppgåvene til representantskapet på vegner av Stortinget. Ei grunnlovsendring no vil syta for å unngå lovendringar og praksis som kan vera til hinder for eit effektivt tilsyn med Noregs Bank for representantskapet.

Eg tykkjer ikkje fleirtalet har drøfta desse prinsipielle argumenta godt nok når innstillinga går inn for ikkje å støtta framlegget. Difor set eg stor pris på støtta frå SV og Raudt i saka og vonar fleire i salen vil sjå kvifor framlegget er viktig.

Med dette vil eg ta opp forslaget.

Presidenten [13:14:05]: Dermed har representanten Nils T. Bjørke tatt opp det forslaget han refererte til.

Audun Lysbakken (SV) [13:14:18]: Jeg skal fatte meg i korthet, for jeg slutter meg til det representanten Bjørke har sagt, som er en god begrunnelse for forslaget. La meg bare understreke at dette kunne vært et naturlig tidspunkt for Stortinget å grunnlovfeste representantskapet, nettopp fordi vi har bak oss en behandling av ny sentralbanklov hvor det var en stor diskusjon om dette. Det var en debatt om representantskapet skulle avskaffes, men hvor Stortinget istedenfor bestemte seg for å videreføre det.

Vi har også hatt et godt eksempel på – gjennom en stor debatt som alle her husker – at representantskapet fortsatt spiller en viktig politisk rolle og nettopp kan ha en viktig rolle å spille når det gjelder Stortingets ansvar for kontroll og tilsyn.

Vi har en sentralbanklov i Norge som gir Norges Bank stor grad av selvstendighet til å fatte vedtak om det som jo til syvende og sist likevel er politiske beslutninger med politiske konsekvenser. Da er det også naturlig å kombinere det med en sterk understreking av den po-

litiske kontrollen som er der i siste instans, og Stortingets ansvar for å føre kontroll og tilsyn. Dette forslaget ville både kunne være en konstitusjonell stadfesting av det vi nå har bestemt oss for å videreføre, og det vil også – som representanten Bjørke var inne på – gjøre Grunnloven mer presis når det gjelder å gi et oversyn over Stortingets ulike kontrollfunksjoner og eksterne organer.

Presidenten [13:16:13]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten [13:28:10]: Stortinget går til votering og starter med sakene nr. 7–9 fra torsdag 5. januar, dagsorden nr. 38.

Votering i sak nr. 7, debattert 5. januar 2023

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Seher Aydar om å sikre ungdom helserettigheter gjennom å utvide egenandelsfritaket (Innst. 136 S (2022–2023), jf. Dokument 8:267 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Bård Hoksrud på vegne av Fremskrittspartiet, Rødt og Pasientfokus
- forslag nr. 2, fra Marian Hussein på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus
- forslag nr. 3, fra Grunde Almeland på vegne av Venstre

Det votes over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av hele egenandelssystemet med den hensikt å undersøke hvordan systemet slår ut for ulike pasientgrupper, slik at ordningen ikke forsterker de sosiale helseforskjellene.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus ble med 135 mot 31 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.28.51)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Rødt og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at barns fritak fra egenandeler i helsetje-

nesten utvides til å omfatte aldersgruppen 16 til 18 år.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Rødt og Pasientfokus ble med 133 mot 33 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.29.45)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 3, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa kome attende med ei vurdering av utvida fritak frå eigendelar i helsetenesta for aldersgruppa 16-18 år i statsbudsjettet for 2024.»

Fremskrittspartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Rødt har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 127 mot 40 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.30.11)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:267 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Seher Aydar om å sikre ungdom helserettigheter gjennom å utvide egenandelsfritaket – vedtas ikke.

Presidenten: Fremskrittspartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 131 mot 34 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.30.54)

Votering i sak nr. 8, debattert 5. januar 2023

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å innføre en tredje juridisk kjønnskategori og et styrket og desentralisert behandlingstilbud for personer med kjønnsinkongruens (Innst. 135 S (2022–2023), jf. Dokument 8:276 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fire forslag. Det er

- forslagene nr. 1–3, fra Marian Hussein på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus
- forslag nr. 4, fra Marian Hussein på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt

Det votes over forslag nr. 4, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag for Stortinget om å innføre en tredje juridisk kjønnskategori når den igangsatte utredningen om et tredje juridisk kjønn foreligger.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 136 mot 31 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.31.38)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1–3, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå behandlingstilbudet til personer med kjønnsinkongruens, slik at dette også ivaretar personer med ikke-binær kjønnsidentitet, med sikte på å styrke tilbudet og rettighetene til den enkelte og desentralisere tilbudet, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at nasjonal faglig retningslinje for kjønnsinkongruens av 2020 blir fulgt opp i alle helseregioner, med sikte på å styrke og desentralisere helsetilbudet til alle mennesker med kjønnsinkongruens og gi det samme grunntilbudet i hele landet.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre fastleger og fastlegekontor tilgang på tilstrekkelig etterutdanning i og kompetanse på kjønnsinkongruens, slik at disse kan tilby helsehjelp i tråd med prinsippet om laveste effektive omsorgsnivå.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus ble med 135 mot 32 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.32.01)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:276 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å innføre en tredje juridisk kjønnskategori og et styrket og desentralisert behandlingstilbud for personer med kjønnsinkongruens – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 136 mot 31 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.32.40)

Votering i sak nr. 9, debattert 5. januar 2023

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mathilde Tybring-Gjedde og Nikolai Astrup om en mer sirkulær økonomi (Innst. 124 S (2022–2023), jf. Dokument 8:254 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 38 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–7, fra Ola Elvestuen på vegne av Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 8 og 9, fra Ola Elvestuen på vegne av Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 10–13, fra Ola Elvestuen på vegne av Høyre, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 14, fra Ola Elvestuen på vegne av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 15, fra Ola Elvestuen på vegne av Fremskrittspartiet, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 16–19, fra Ola Elvestuen på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 20–23, fra Ola Elvestuen på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne

- forslag nr. 24, fra Birgit Oline Kjerstad på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
 - forslagene nr. 25–27, fra Ola Elvestuen på vegne av Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
 - forslagene nr. 28–35, fra Ola Elvestuen på vegne av Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
 - forslag nr. 36, fra Sofie Marhaug på vegne av Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
 - forslagene nr. 37 og 38, fra Sofie Marhaug på vegne av Rødt og Miljøpartiet De Grønne
- Det votes over forslagene nr. 37 og 38, fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 37 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å redusere merverdiavgiftssatsen til null på gjenbruk og reparasjon av forbrukerelektronikk, sports- og turutstyr, hvite- og brunevarer, møbler, klær og sko og på deler som trengs til reparasjonen.»

Forslag nr. 38 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre et krav om maksimal mengde generert avfall per kvadratmeter på byggeplasser.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 153 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.34.09)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 36, fra Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å utvikle sirkulærøkonomiske insentiver, herunder utvikle mandatet til ENOVA til å involvere sirkulærøkonomiske tiltak, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 153 mot 14 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.35.38)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 28–35, fra Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 28 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre et gjenvinningsmål for kritiske råmaterialer, støttet av depoforbud for kritiske råmaterialer og tiltak for å utvikle og ta i bruk ny gjenvinningsteknologi.»

Forslag nr. 29 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre anskaffelsesforskriften slik at det presiseres at miljø skal vektes

minimum 30 pst. i offentlige anbud der det er relevant.»

Forslag nr. 30 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre endringer i regelverket for dokumentavgiften med formål om å styrke den økonomiske verdien av å bevare framfor å rive eksisterende bygg.»

Forslag nr. 31 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at offentlige tiltakshavere har en strategi for gjenbruk av bygningskomponenter i sine rehabiliterings- og nybyggprosjekter.»

Forslag nr. 32 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i forbindelse med den varslede strategien for sirkulærøkonomi, om å utarbeide en helhetlig plan med tydelige målsettinger og tilhørende virkemidler for kraftig økt gjenbruk og rehabilitering av bygg framfor riving og nybygg.»

Forslag nr. 33 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide produktforskriftens kapittel 2b til å inkludere flere unødvendige plastprodukter med høy forsøplingsrisiko.»

Forslag nr. 34 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en utvidet produsentansvarsordning for plastutstyr brukt innenfor fiskeri, oppdrett og landbruk, inkludert finansieringsansvar for opprydningsarbeid, og sette mål for materialgjenvinning.»

Forslag nr. 35 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en utvidet produsentansvarsordning for landbruksplast og sette et mål for materialgjenvinning. Ordningen bør og sette krav til næringsaktører om å finansiere opprydning av plastprodukter på avveie fra egen drift.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 148 mot 19 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.35.59)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 25–27, fra Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 25 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2023 legge frem en handlingsplan gjennom en stortingsmelding som viser hvordan Norge skal redusere matsvinn med 30 pst. innen 2025 og 59 pst. innen 2030.»

Forslag nr. 26 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det opprettes et forskningsprogram for sirkulære kritiske mineraler under grønn plattform, som kartlegger verdikjeden og mulighetsrommet for sirkulærøkonomi til å dekke behovet for kritiske mineraler til det grønne skiftet, og støtter forskning på innovative sirkulære mineralløsninger.»

Forslag nr. 27 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn for statlige virksomheter og aktører at bygninger ikke skal rives for å bygge nye når rehabilitering er mulig.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 146 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.36.20)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 24, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om å innføre en avgift på jomfruelige materialer, for å gjøre det mer lønnsomt for innkjøpere i bedrifter å etterspørre produkter med høyt innhold av resirkulerte råvarer i anbudsprosesser.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 140 mot 27 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.36.39)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 20–23, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan avfallsforskriften kan brukes som et verktøy for å redusere materialfotavtrykket og reduksjon av jomfruelige råvarer, gjennom aktiv stimulering av teknologiutvikling og mer målrettet gjenvinning.»

Forslag nr. 21 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav om at minst 75 pst. av ikke-farlig bygg- og anleggsavfall skal kildesorteres, og starte innføringen av krav om materialgjenvinning. Regjeringen bes vurdere hvor høyt materialgjenvinningskravet bør være, og kom-

me tilbake til Stortinget på egnet måte, senest innen revidert nasjonalbudsjett 2023.»

Forslag nr. 22 lyder:

«Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste produsentansvaret for alle engangs plastprodukter.»

Forslag nr. 23 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å følge flere land i å innføre deponiavgifter for restmasser fra mineralnæring og et forbud mot sjø-deponi for mineralavfall og andre miljøskadelige deponimetoder som også umuliggjør utnyttelse av masser.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 135 mot 32 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.37.00)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 16, 17 og 19, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding innen utgangen av 2024 med svar på hvordan vi skal nå et mål om å redusere Norges fotavtrykk til nivåer innenfor planetens tålegrenser.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre utredningsinstruksen og tilhørende veileder til å inneholde krav om å vurdere fotavtrykk på natur og klima i alle statlige tiltak og utredninger.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede et forbud mot deponering av sjeldne jordarter og mineraler.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 133 mot 34 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.37.22)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 18, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte legge fram forslag til hvordan skatte- og avgiftssystemet kan bidra til en helhetlig sirkulærøkonomisk omstilling av samfunnet og reduksjon av vårt fotavtrykk.»

Høyre har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 100 mot 67 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.37.46)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 15, fra Fremskrittspartiet, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i en tilleggsavtale gi Enova ansvaret for etablering av et nasjonalt nettverk av fyllestasjoner med flytende biogass innen 2026.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 125 mot 42 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.38.06)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 14, fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette et mål om 10 TWh biogassproduksjon innen 2035, og lage en plan for å nå dette målet.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 112 mot 55 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.38.26)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 10–13, fra Høyre, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge behovet for, og tilgangen på, mineraler og sjeldne jordarter i Norge og innføre krav om at gjenvinningsbransjen gjenvinner sjeldne jordarter og mineraler.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen melde fra til Stortinget når en rapporteringsplikt for uttak av mineraliske masser i bygge- og anleggsprosjekt kan bli innført.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med tiltak for å sikre at offentlige tiltakshavere har en strategi for ombrukte bygningskomponenter i sine rehabiliterings- og nybyggprosjekter.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til miljøavtaler med relevante bransjeaktører for å redusere engangsplastprodukter som eksempelvis drikkebeholdere og matbeholdere.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Høyre, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 110 mot 57 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.38.46)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 8, fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at avfallsdefinisjonene i forurensningsloven harmoniseres med EUs regelverk, slik at definisjonene ikke skiller mellom husholdningsavfall og næringsavfall som omfattes av samme kategori.»

Høyre varslet under debatten at de går ut av forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 141 mot 26 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.39.13)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 9, fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med tiltak for å sikre at flere offentlige innkjøpere stiller krav om innblanding av resirkulerte ressurser i produkter som anskaffes.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 104 mot 62 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.39.32)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1–7, fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen håndheve deponiforbudet strengere, herunder gjennomgå og fjerne unntak fra deponiforbudet for fraksjoner der det finnes tilgjengelige industrielle gjenvinningsløsninger.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen starte innføringen av krav til materialgjenvinning av ikke-farlig bygg- og anleggsavfall. Regjeringen bes vurdere hvor høyt kravet om materialgjenvinning settes, og melde tilbake til Stortinget senest i revidert budsjett 2023.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fase inn krav om reduserte klimagassutslipp fra materialbruk i næringsbygg og boligbygg fra 2024.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fase inn krav om andel ombrukte, gjenvunne og fornybare materialer ved nybygg og ombygging fra 2025. Regjeringen bes vurdere graden av, og områder for, innfasing og komme tilbake til Stortinget på egnet måte, senest innen revidert nasjonalbudsjett 2023.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innenfor EØS-regelverket vurdere å innføre energikrav for rehabilitering for å stimulere til økt bruk av gjenbruk av bygningsmassen.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide nasjonale måltall og framdriftsplaner for sirkularitet for hele økonomien.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere en omlegging av grunnavgiften for drikkevareemballasje til en materialavgift og fase inn krav til bruk av resirkulert materiale i all drikkevareemballasje.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 96 mot 70 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.39.54)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen kartlegge hvordan virkemiddelapparatet kan innrettes slik at man i sterkere grad støtter opp under deler av eller hele verdikjeder som bidrar til en overgang til mer sirkulærøkonomi.

II

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med aktuelle bransjer og næringer, å innhente oppdatert kunnskapsgrunnlag om kompetansebehovet forbundet med nye,

sirkulære forretningsmodeller, og etablere flere treparts bransjeprogrammer.

III

Stortinget ber regjeringen legge til rette for etablering av materialbanker for ombruk av byggevarer, i samarbeid med aktører i bransjen og øvrige nordiske land.

IV

Stortinget ber regjeringen effektivisere og digitalisere innrapportering av avfallsmengdene fra bygge- og anleggsbransjen.

V

Stortinget ber regjeringen gjennomgå relevant regelverk og utarbeide en tverrsektoriell strategi for massehåndtering i samarbeid med bygge- og anleggsnæringen.

VI

Stortinget ber regjeringen legge til rette for etableringen av en digital markeds plass for overskuddsmasser, etter modell fra Bærum ressursbank.

Presidenten: Det votes over II.

Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 152 mot 13 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.40.16)

Presidenten: Det votes over I samt III–VI.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Stortinget går da til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 12. januar 2023

Presidenten: Sak nr. 1 er andre gangs behandling av lovsak og gjelder lovvedtak 39.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 2, debattert 12. januar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i §

75 og ny § 79 a (om at folk kan fremme borgerforslag for behandling i Stortinget), Grunnlovsforslag fra Erlend Wiborg om ny § 85 a (om innbyggerinitierte folkeavstemninger) og Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Solfrid Lerbrekk og Nicholas Wilkinson om endring i § 49 og ny § 75 a (om folkeforslag og folkeavstemninger) (Innst. 114 S (2022–2023), jf. Dokument 12:1 (2018–2019), Dokument 12:17 (2019–2020) og Dokument 12:24 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten er det satt fram fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Audun Lysbakken på vegne av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre
- forslag nr. 2, fra Audun Lysbakken på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslagene nr. 3 og 4, fra Carl I. Hagen på vegne av Fremskrittspartiet

Det votes over forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 12:17 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Erlend Wiborg om ny § 85 a (om innbyggerinitierte folkeavstemninger) – bifalles.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 146 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.41.33)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Dokument 12:24 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Solfrid Lerbrekk og Nicholas Wilkinson om endring i § 49 og ny § 75 a (om folkeforslag og folkeavstemninger) – alternativ 1 – bifalles.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 146 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.41.52)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Dokument 12:1 (2018–2019) – Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 75 og ny § 79 a (om at folk kan fremme borgerforslag for behandling i Stortinget) – alternativ 1 – bifalles.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 115 mot 51 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.42.15)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 4, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 12:24 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Solfrid Lerbrekk og Nicholas Wilkinson om endring i § 49 og ny § 75 a (om folkeforslag og folkeavstemninger) – alternativ 3 – bifalles.»

Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 124 mot 43 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.42.40)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Dokument 12:1 (2018–2019) – Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 75 og ny § 79 a (om at folk kan fremme borgerforslag for behandling i Stortinget) – begge alternativer – bifalles ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 138 mot 26 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.43.03)

Presidenten: Som følge av voteringen over mindretallsforslag nr. 3 bortfaller voteringen over II.

Videre var innstilt:

III

Dokument 12:24 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Solfrid Lerbrekk og Nicholas Wil-

kinson om endring i § 49 og ny § 75 a (om folkeforslag og folkeavstemninger) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 144 mot 22 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.43.31)

Votering i sak nr. 3, debattert 12. januar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Nicholas Wilkinson, Solfrid Lerbrekk, Terje Breivik og Solveig Schytz om endring i § 2, § 4, § 9, § 16, § 44, § 99 og tittel på kapittel B (om å fullføre skillet mellom staten og Den norske kirke) (Innst. 142 S (2022–2023), jf. Dokument 12:5 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten har Kathy Lie satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Dokument 12:5 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Nicholas Wilkinson, Solfrid Lerbrekk, Terje Breivik og Solveig Schytz om endring i § 2, § 4, § 9, § 16, § 44, § 99 og tittel på kapittel B (om å fullføre skillet mellom staten og Den norske kirke) – bifalles.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 136 mot 31 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.44.39)

Presidenten: Som følge av voteringen over mindretallsforslag nr. 1 bortfaller votering over tilrådingen.

Votering i sak nr. 4, debattert 12. januar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Solveig Horne og Terje Halleland om opphevelse av § 117 (om opphevelse av odels- og åsetesretten) (Innst. 143 S (2022–2023), jf. Dokument 12:7 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten har Carl I. Hagen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Dokument 12:7 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Solveig Horne og Terje Halleland om opphevelse av § 117 (om opphevelse av odels- og åsetesretten) – bifalles.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Venstre ble med 140 mot 27 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.45.18)

Presidenten: Som følge av voteringen over mindretallsforslag nr. 1 bortfaller votering over tilrådingen.

Votering i sak nr. 5, debattert 12. januar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Audun Lysbakken og Freddy André Øvstegård om endring i § 68 (om at Stortinget trer sammen tidligere) (Innst. 144 S (2022–2023), jf. Dokument 12:14 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten har Freddy André Øvstegård satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Dokument 12:14 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Audun Lysbakken og Freddy André Øvstegård om endring i § 68 (om at Stortinget trer sammen tidligere) – alternativ 1 – vert vedteke.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 134 mot 33 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.45.58)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 12:14 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Audun Lysbakken og Freddy André Øvstegård om endring i § 68 (om at Stortinget trer sammen tidligere) – alle alternativ – vert ikkje vedteke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 135 mot 31 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.46.33)

Votering i sak nr. 6, debattert 12. januar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsframlegg fra Nils T. Bjørke, Sigbjørn Gjelsvik, Per Olaf Lundteigen og Emilie Enger Mehl om end-

ring i § 120 a (om pengeeining) (Innst. 115 S (2022–2023), jf. Dokument 12:19 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten har Nils T. Bjørke satt fram et forslag på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Dokument 12:19 (2019–2020) – Grunnlovsframlegg frå Nils T. Bjørke, Sigbjørn Gjelsvik, Per Olaf Lundteigen og Emilie Enger Mehl om endring i § 120 a I (om pengeeining) – alternativ 1 – bifalles.»

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 116 mot 51 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.47.05)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 12:19 (2019–2020) – Grunnlovsframlegg frå Nils T. Bjørke, Sigbjørn Gjelsvik, Per Olaf Lundteigen og Emilie Enger Mehl om endring i § 120 a (om pengeeining) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Presidenten: Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 117 mot 50 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 13.47.43)

Votering i sak nr. 7, debattert 12. januar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Svein Harberg, Silje Hjemdal, Freddy André Øvstegård, Geir Jørgen Bekkevold, Une Bastholm og Bjørnar Moxnes om opphevelse av § 116 første punktum (bestemmelsen om Opplysningsvesenets fond) (Innst. 116 S (2022–2023), jf. Dokument 12:29 (2019–2020))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 12:29 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Svein Harberg, Silje Hjemdal, Freddy André Øvstegård, Geir Jørgen Bekkevold, Une Bastholm og Bjørnar Moxnes om opphevelse av § 116 første punktum (bestemmelsen om Opplysningsvesenets fond) – bifalles.

Grunnlovsforslaget hadde følgende ordlyd:

«§ 116 første punktum oppheves.

Nåværende § 116 annet punktum blir første punktum.»

Presidenten: Presidenten vil la voteringen skje ved navneopprop.

Oppropet startet med representant nr. 2, fra Hedmark.

De som stemmer for innstillingen, svarer ja, og de som stemmer mot innstillingen, svarer nei. Presidenten har grunn til å anta at innstillingen er enstemmig, og at alle representantene dermed svarer ja.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt med 167 stemmer.

De 167 representantene som stemte for forslaget, var:

Per Martin Sandtrøen, Lise Selnes, Margrethe Haarr, Anna Molberg, Even Eriksen, Tor André Johnsen, Erna Solberg, Odd Harald Hovland, Helge André Njåstad, Ove Trellevik, Benjamin Jakobsen, Nils T. Bjørke, Audun Lysbakken, Peter Frølich, Linda Monsen Merkesdal, Sigbjørn Framnes, Liv Kari Eskeland, Sofie Marhaug, Hans Inge Myrvold, Lubna Bobby Jaffery, Ane Breivik, Sylvi Listhaug, Per Vidar Kjølmoen, Jenny Klinge, Helge Orten, Frank Edvard Sve, Åse Kristin Ask Bakke, Geir Inge Lien, Birgit Oline Kjerstad, Mona Nilsen, Siv Mossleth, Bård Ludvig Thorheim, Sigurd Myrvoll, Dagfinn Henrik Olsen, Willfred Nordlund, Karianne B. Bråthen, Mona Fagerås, Geir Jørgensen, Rigmor Aasrud, Aud Hove, Rune Støstad, Kari-Anne Jønnes, Bengt Fasteraune, Carl I. Hagen, Ine Eriksen Søreide, Agnes Nærland Viljugrein, Cato Brunvand Ellingsen, Nikolai Astrup, Trine Lise Sundnes, Guri Melby, Lan Marie Nguyen Berg, Bjørnar Moxnes, Heidi Nordby Lunde, Frode Jacobsen, Marian Hussein, Christian Tybring-Gjedde, Mudassar Kapur, Siri Gåsemyr Staalesen, Rasmus Hansson, Seher Aydar, Andreas Sjalg Unneland, Mathilde Tybring-Gjedde, Grunde Almeland, Irene Heng Lauvsnes, Hadia Tajik, Roy Steffensen, Modolf Haraldseid, Torstein Tvedt Solberg, Geir Pollestad, Olaug Vervik Bollestad, Terje Halleland, Margret Hagerup, Tove Elise Madland, Ingrid Fiskaa, Lisa Marie Ness Klungland, Aleksander Stokkebø, Mímir Kristjánsson, Erling Sande, Torbjørn Vereide, Olve Grotle, Alfred Jens Bjørlo, Lene Vågsli, Åslaug Sem-Jacobsen, Mahmoud Farahmand, Jone Blikra, Bård Hoksrud, Tobias Drevland Lund, Cecilie Myrseth, Ivar B. Prestbakmo, Per-Willy Amundsen, Erlend Svardal Bøe, Nils-Ole Foshaug, Torgeir Knag Fylkesnes, Terje Sørvik, Marit Arnstad, May Britt Lagesen, Per Olav Tyldum, André N. Skjelstad, Steinar Krogstad, Guro Angell Gimse, Heidi Greni, Jorodd Asphjell, Lars Haltbrekken, Sivert Bjørnstad, Kirsti Leirtrø, Mari Holm Lønseth,

Maren Grøthe, Hege Bae Nyholt, Maria Aasen-Svensrud, Erlend Larsen, Truls Vasvik, Morten Stordalen, Lene Westgaard-Halle, Kathrine Kleveland, Grete Wold, Elise Waagen, Ingjerd Schou, Stein Erik Lauvås, Ole André Myhrvold, Erlend Wiborg, Tage Pettersen, Solveig Vitanza, Kjerstin Wøyen Funderud, Freddy André Øvstegård, Tellef Inge Mørland, Svein Harberg, Gro-Anita Mykjåland, Marius Arion Nilsen, Ingunn Foss, Ahmed Lindov, Kjell Ingolf Ropstad, Gisle Meininger Saudland, Eivind Drivenes, Ingvild Wettrhus Thorsvik, Jan Tore Sanner, Anita Patel, Tone Wilhelmsen Trøen, Tuva Moflag, Hans Andreas Limi, Else Marie Rødby, Henrik Asheim, Åsmund Aukrust, Abid Raja, Kirsti Bergstø, Anne Kristine Linnestad, Mani Hussaini, Himanshu Gulati, Signe Bakke Sølberg, Turid Kristensen, Haakon Skramstad, Ragnhild Male Hartviksen, Marie Sneve Martinussen, Hårek Elvenes, Masud Gharahkhani, Trond Helleland, Per Olaf Lundteigen, Lise Christoffersen, Morten Wold, Kristin Ørmen Johnsen, Even A. Røed, Kathy Lie, Runar Sjøstad, Geir Adelsten Iversen, Marianne Sivertsen Næss, Irene Ojala, Bengt Rune Strifeldt og Nils Kristen Sandtrøen.

Følgende 2 representanter var fraværende:
Dag-Inge Ulstein (forf.) og Ola Elvestuen.

Presidenten: Innstillingen har oppnådd det grunnlovsmessige flertall og er dermed vedtatt.

Votering i sak nr. 8, debattert 12. januar 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsframlegg fra Trygve Slagsvold Vedum, Sigbjørn Gjelsvik og Nils T. Bjørke om endring i § 75 eller § 120 a (grunnlovfesting av Noregs Banks representantskap) (Innst. 145 S (2022–2023), jf. Dokument 12:30 (2019–2020))

Presidenten: Under debatten har Nils T. Bjørke satt fram et forslag på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Dokument 12:30 (2019–2020) – Grunnlovsframlegg fra Trygve Slagsvold Vedum, Sigbjørn Gjelsvik og Nils T. Bjørke om endring i § 75 eller § 120 a (grunnlovfesting av Noregs Banks representantskap – alternativ 2 – bifalles.»

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 116 mot 50 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.55.56)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 12:30 (2019–2020) – Grunnlovsframlegg fra Trygve Slagsvold Vedum, Sigbjørn Gjelsvik og Nils T. Bjørke om endring i § 75 eller § 120 a (grunnlovfesting av Noregs Banks representantskap – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Presidenten: Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 117 mot 49 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.56.32)

Sak nr. 9 [13:56:40]

Referat

1. (157) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ola Elvestuen, Guri Melby og Alfred Jens Bjørlo om å supplere verneplanene for vernede vassdrag (Dokument 8:82 S (2022–2023))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
2. (158) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund og Marie Sneve Martinussen om bedre og raskere integrering i hele landet (Dokument 8:84 S (2022–2023))
3. (159) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Grete Wold, Lars Haltbrekken, Dag-Inge Ulstein, Ingvild Wettrhus Thorsvik, Lan Marie Nguyen Berg og Irene Ojala om en ny engangsløsning for lengeværende asylsøkere og statsløse (Dokument 8:85 S (2022–2023))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
4. (160) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård og Grete Wold om en oppussingsplan for Skole-Norge (Dokument 8:83 S (2022–2023))
Enst.: Sendes utdannings- og forskningskomiteen.

Presidenten [13:56:58]: Dermed er dagens kartferdig behandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.57.

